

GOSPODARKA MATERIAŁOWA

CZASOPISMO DLA SPRAW ZAOPATRZENIA
 I ZAGADNIEN GOSPODAROWANIA MATERIAŁAMI
 D W UTYG O D N I K

SPIS TRESCI

Zaopatrzenie a wzrost wydajności pracy	537	Mgr Andrzej Bontemps — Zagadnienia racjonalnej go-	554
N. Fasolak — Wydziały zaopatrzenia w przedsiębior-		spodarki materiałami ogniotrwałymi	557
stwach a zagadnienia ekonomiki produkcji	539	ZARZĄDZENIA I INSTRUKCJE	566
		DLACZEGO?	567
Mgr Euzebiusz Basiński — Sprawozdawczość finansowa		CZY WIESZ, ZE...	567
w zakresie gospodarki materiałowej	543	BIBLIOGRAFIA	567

ZAOPATRZENIE A WZROST WYDAJNOŚCI PRACY

Stały i planowy wzrost wydajności pracy stanowi jedną z podstawowych cech gospodarki socjalistycznej, rękojmię zwycięskiego budownictwa socjalizmu. Systematyczny wzrost wydajności to jedno z podstawowych źródeł wzrostu akumulacji, to gwarancja przyspieszenia tempa budownictwa, to zasadniczy warunek umożliwienia podnoszenia dobrobytu materialnego i kulturalnego mas pracujących.

Na zagadnienie stałego wzrostu wydajności pracy jako koniecznego warunku do zbudowania socjalizmu — wielokrotnie zwracali uwagę Lenin i Stalin.

„Wydajność pracy — pisał Lenin — to w ostatecznym wyniku rzecz najważniejsza, najgłówniejsza dla zwycięstwa nowego ustroju społecznego. Kapitalizm stworzył wydajność pracy nie spotykana w warunkach pańszczyzny. Kapitalizm może być i będzie ostatecznie pokonany przez to, że socjalizm stwarza nową, znacznie wyższą wydajność pracy“.*)

Znaczenie wzrostu wydajności jest szczególnie ważne w naszej gospodarce, gdzie kapitalizm, na skutek nadmiaru tanich rąk roboczych, pozostawił nam w spadku zacofany, pierwotny system form produkcji. Kapitalizm nie był zainteresowany w unowocześnianiu procesów produkcyjnych drogą nakładów inwestycyjnych, nie wytrzymywało to bowiem jego kalkulacji.

System gospodarki socjalistycznej sam w sobie stwarza warunki stałego wzrostu wydajności pracy. Cały zespół bodźców o charakterze społecznym, w oparciu o materialną podstawę rozwoju postępu technicznego i ciągłego usprawniania organizacji pracy, powoduje nieprzerwany wzrost wydajności pracy.

Do tych bodźców należy przede wszystkim kształtowanie się wśród klasy robotniczej, na bazie nowych stosunków ekonomicznych, socjalistycznej świadomości wytwórców, pobudzającej

masy pracujące do wyzwalań wszelkich rezerw, do szerokiego ruchu socjalistycznego współzawodnictwa, do stałego ulepszania metod pracy, do szukania lepszych jej form, do racjonalizatorstwa i nowatorstwa.

Należy do nich rozpalająca masy wspaniała idea budowy społeczeństwa socjalistycznego, bez wycisku człowieka, bez grozy i lęku o jutro.

Należą do tych bodźców również i nasze plany gospodarcze, które stawiając zadania mobilizują jednocześnie masy wobec konkretnych celów; należy i bezpośrednie zainteresowanie osobiste, wynikające z systemu płac, opartego o marksistowską zasadę podziału „każdemu według ilości i jakości jego pracy“.

W okresie od wyzwolenia notujemy poważny wzrost wydajności pracy w naszej gospodarce niemniej niedostateczny w stosunku do potrzeb prowadzonego budownictwa socjalistycznego, do zadań stojących przed naszym narodem.

Stały wzrost wydajności pracy jest jednym z podstawowych warunków wykonania zadań Planu 6-letniego; w okresie tego planu wydajność pracy winna wzrosnąć o 66% w przemyśle, 80% w budownictwie, 90% w PGR.

W ogólnej walce o wykonanie zadań na odcinku wzrostu wydajności pracy, poza podnoszeniem świadomości socjalistycznej i kwalifikacji zawodowych mas pracowniczych, wprowadzaniem postępu technicznego, mechanizacji, prawidłowej organizacji pracy, utrzymania rytmiczności produkcji, utrzymania stałej gotowości technicznej urządzeń i maszyn — poważną rolę odgrywa należyte zabezpieczenie zaopatrzenia materiałowo-technicznego.

Od prawidłowego zaopatrzenia w dużej mierze zależy możliwość wykonania planowych zadań; wszelkie niedociągnięcia w tym zakresie mogą przekreślić poważne osiągnięcia uzyskiwane przez prądujących robotników, przez twórców nowych, socjalistycznych form produkcji.

Zadania stojące przed służbą zaopatrzenia,

*) W. Lenin — Dzieła Wybrane. T. II. str. 225. Wyd. „Książka i Wiedza“ 1951.

wiążące się ze wzrostem wydajności, dotyczą zarówno opracowania planu, jego realizacji, jak i organizacji gospodarki magazynowej i obrotu wewnątrzzakładowego.

Plan zaopatrzenia winien w pełni uwzględniać zagadnienie wydajności pracy, zwłaszcza, że wiąże się to jednocześnie z możliwością uzyskania również maksymalnych oszczędności materiałowych.

Plan zaopatrzenia winien w pełni uwzględniać ogólną sytuację gospodarczą, ustalić ilości i jakość materiałów najbardziej odpowiadające potrzebom produkcji; określić sortymenty najbardziej dostosowane do produkcji poszczególnych wytworów czy detalu, sortymenty czy gatunki wymagające najmniejszej obróbki czy też stosowania wstępnych procesów przygotowawczych.

Doniosłą rolę odgrywa tu sprawa opracowania i faktycznego wprowadzenia w życie progresywnych norm zużycia materiałów.

Progresywne normy zużycia wpływają na podniesienie całokształtu kultury technicznej produkcji, przyczyniają się do zwiększenia postępu technicznego, wpływają na zmniejszenie nakładów pracy niezbędnej do sprowadzenia materiałów i manipulacji wewnątrzzakładowych, powodują zwiększenie wydajności pracy przy obróbce i stosowaniu materiałów w produkcji.

Realizacja planu zaopatrzenia materiałowo-technicznego powinna zabezpieczyć terminowy w czasie, zgodny z potrzebami w ilości i jakości dopływ materiałów, zabezpieczyć kompleksowo potrzeby produkcji.

Brak kompleksowego zaopatrzenia powoduje przestoje produkcyjne, zrywa rytmikę produkcji, co hamuje wzrost wydajności pracy.

W toku realizacji należy pogłębiać ścisłość ustaleń planu; wszelkie zmiany w planach produkcji pociągające zmiany gatunków, sortymentów czy profili potrzebnych materiałów, winny powodować niezwłoczną korektę planu zaopatrzenia. Należy bowiem pamiętać, że dostawa materiału o niewłaściwych gatunkach czy wymiarach, zwiększa z reguły pracochłonność przy obróbce, obniża wydajność pracy, a zatem zagraża możliwościom wykonania ustalonych zadań produkcyjnych zakładu, a robotnikom utrudnia możliwość uzyskania właściwych zarobków, odpowiadających ich kwalifikacjom i wkładowi pracy.

W toku realizacji planu należy również dążyć, by materiały, surowce czy poszczególne elementy składowe dostarczane były możliwie od jednego dostawcy, oraz posiadały te same właściwości techniczne czy chemiczne. Robotnik otrzymując stale jednakowy materiał poznaje jego właściwości, nabiera pewności działania przy jego stosowaniu, automatyzuje w pewnym sensie sposób obchodzenia się z materiałem, co pozwala mu osiągnąć większe efekty produkcyjne.

Dla zwiększenia wydajności pracy poważne znaczenie ma również wstępne przygotowanie materiału do produkcji i dostarczanie go na bezpośrednie miejsce zużycia, miejsce pracy robotnika produkcyjnego. Przygotowanie to może polegać na pocięciu czy wykroju na kawałki dostosowane do obróbki, na odważeniu lub odmierzaniu ilości.

By wyeliminować w maksymalnym stopniu stratę czasu robotnika oddziału produkcyjnego na manipulacje wstępne materiałem, należy je dokonywać możliwie w magazynie. Oddział produkcyjny powinien otrzymać materiał już najbardziej dostosowany do dalszego zużycia; system taki zabezpiecza pełne wykorzystanie mocy produkcyjnej maszyn czy narzędzi, upraszcza tok produkcji, eliminuje zbędną stratę czasu, zwiększa wyniki produkcyjne.

Ważna jest również a niestety dość często lekceważona, sprawa dostawy materiałów na miejsce bezpośredniego zużycia. Materiał, już dostosowany wstępnie do potrzeb produkcji powinien być dostarczony najbliższej miejsca zużycia, tak by robotnik nie musiał odrywać się od swej pracy dla szukania materiału.

Niedopuszczalna, a nawet karygodna jest taka organizacja dostawy materiału, gdzie robotnik zmuszony jest zabierać go z magazynu czy też interweniować tam o jego przesłanie. System taki odrywa robotnika od warsztatu pracy, zmniejsza wykorzystanie mocy produkcyjnej maszyn i urządzeń, obniża wydajność pracy, a przez uniemożliwienie wprowadzenia planowości w operacjach magazynowych i tam dezorganizuje pracę.

Rozwiązanie zabezpieczenia od strony zaopatrzenia materiałowo-technicznego możliwości wzrostu wydajności pracy, w powiązaniu z całokształtem zadań planowych w zakresie norm zużycia i zaangażowania limitów finansowych, w zakresie zadań oszczędnościowych, stosowania mniej deficytowych materiałów, materiałów z najbliższych źródeł zaopatrzenia itd., zależy w dużej mierze od prawidłowej organizacji pracy służby zaopatrzenia, od podniesienia na wyższy poziom stylu jej pracy.

Ścisła współpraca służby zaopatrzenia, aparatu dystrybucji i zbytu, transportu powinna zapewnić dopływ materiałów, surowców, narzędzi i maszyn w takim czasie i ilości, by nie hamować stałego wzrostu wydajności pracy.

Aparat zaopatrzenia i aparat zbytu winny w całej pełni uzmysłowić sobie poważne znaczenie swej pracy i jej wpływ na wykonanie zadań ustalonych narodowym planem gospodarczym, czuć się w pełni związanymi z życiem zakładów i przedsiębiorstw, obserwować to życie, szybko i radykalnie reagować na wszelkie jego niedomogi, usuwać powstające trudności.

O ile obserwujemy, ogólnie rzecz biorąc, dość aktywną walkę służby zaopatrzenia o sprawną i terminową dostawę materiałów, reagowanie na wszelkie zmiany w życiu zakładów — to aparat zbytu nie zawsze przejawia należyłą troskę o jak najbardziej właściwe, zagospodarowanie stojącej do dyspozycji masy towarowej, o szybkie podążanie za wartkim tokiem naszego życia gospodarczego.

Należy usprawniać ciągle organizację pracy wszystkich organów związanych z zabezpieczeniem zaopatrzenia materiałowo-technicznego, podnosić kwalifikacje ich personelu, lepiej i szybciej zabezpieczać potrzeby produkcyjne.

Jest to niezmiernie ważne i odpowiedzialne zadanie.

Wydziały zaopatrzenia w przedsiębiorstwach a zagadnienia ekonomiki produkcji*)

Warunkiem pomyślnego zrealizowania przejścia od socjalizmu do komunizmu jest jak najściślejsze przestrzeganie wymogów oszczędności. Historyczne uchwały XIX zjazdu KPZR wskazują na konieczność podnoszenia rentowności i nieustannego obniżania kosztów własnych produkcji. W swej genialnej pracy „Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR” towarzysz Stalin raz jeszcze podkreślił wielkie znaczenie systematycznego doskonalenia metod produkcji, obniżania kosztów własnych, podwyższania rentowności przedsiębiorstw.

Przy rozwiązywaniu tych zadań istotną rolę odgrywa prawidłowa organizacja materiałowo-technicznego zaopatrzenia przedsiębiorstw socjalistycznych, która wywiera bezpośredni wpływ na wszystkie wskaźniki produkcji.

Socjalistyczne metody wytwarzania stworzyły pełne możliwości do racjonalnego zorganizowania zaopatrzenia materiałowo-technicznego. W warunkach kapitalizmu, gdzie rządzi prawo anarchii i konkurencji, zaś podstawowym bodźcem do wytwarzania jest pogoń za zyskiem, proces zaopatrywania w środki produkcji cechuje bezplanowość i anarchia. Kupno i sprzedaż środków produkcji — to prywatna sprawa kapitalistów. Konkurencja i bezplanowość, panujące w społeczeństwie kapitalistycznym, stanowią źródło olbrzymich, nieracjonalnych wydatków w zakresie obrotu.

W warunkach produkcji socjalistycznej, której cel stanowi maksymalne zaspokojenie rosnących wciąż potrzeb materialnych i kulturalnych społeczeństwa i przy której działa prawo planowego, proporcjonalnego rozwoju gospodarki narodowej, zaopatrzenie materiałowo-techniczne ma charakter planowy i zorganizowany. Organizacja zaopatrzenia gospodarki narodowej opiera się na własności socjalistycznej środków produkcji i stanowi wyraz nowych socjalistycznych powiązań poszczególnych gałęzi i przedsiębiorstw w procesie reprodukcji.

W ustroju socjalistycznym istnieją wszystkie obiektywne warunki racjonalnego wykorzystania środków produkcji, terminowego i stałego zaopatrywania w te środki przedsiębiorstw przy najmniejszym nakładzie pracy. Jednakże przy organizowaniu zaopatrzenia nie zawsze są wykorzystywane szerokie możliwości, które przyniósł ze sobą socjalistyczny system wytwarzania. Towarzysz Malenkov podkreślił w referacie sprawozdawczym na XIX zjeździe Partii poważne niedomagania, istniejące w organizacji pracy zaopatrzeniowo-zbytowej i wskazał, że „brak należytego porządku oraz systemu oszczędności w organizowaniu zaopatrzenia i zbytu przynosi państwu

stratę w wysokości kilku miliardów rubli”. Stworzenie racjonalnych form i trybów dostarczania środków produkcji i usunięcie istniejących niedomagań w dziedzinie zaopatrzenia produkcji mogą wpłynąć na wydatne ulepszenie procesu technicznego i jego wskaźników, przyspieszyć tempo budownictwa socjalistycznego.

Wielką rolę w dziele wszechstronnego ulepszenia produkcji odgrywają wydziały zaopatrzenia przedsiębiorstw. Terminowe i kompletne zaopatrzenie produkcji w surowce, materiały i urządzenia stanowi pierwszy i nieodzowny warunek wykonania programu produkcyjnego, zarówno pod względem ilości, jak i asortymentu. Tak na przykład jedną z przyczyn niewykonania planu przez wytwórnię „Frezer” były przerwy w dostarczaniu materiałów do produkcji. Zdarzają się również przypadki niewykonania planu przez poszczególne budowy wskutek nieterminowych i niepełnych dostaw materiałów i wyposażenia.

Terminowe i kompletne zaopatrzenie produkcji stanowi ponadto warunek rytmicznej pracy przedsiębiorstwa, która jest jednym z najważniejszych wskaźników wysokiej kultury produkcyjnej oraz czynnikiem wykonania i przekroczenia planów.

„Jedną z głównych przyczyn niewykonania planów państwowych — wskazał towarzysz Malenkov w referacie sprawozdawczym na XIX Zjeździe Partii — stanowi nierównomierne wykonywanie miesięcznej produkcji przez przedsiębiorstwa... Doprowadza to do niewykorzystania mocy produkcyjnych, do stosowania pracy w godzinach nadliczbowych, do wzrostu ilości braków i przerw we współpracy przedsiębiorstw”.

Przyczyną zakłóceń w rytmiczności produkcji są w szeregu przypadków niedomaganie zaopatrzenia materiałowo-technicznego. Na przykład w moskiewskich zakładach samochodowych im. Stalina oddziały montażowe pracowały w 1952 r. w niektórych przypadkach nierytmicznie wskutek braku stali okrągłej i kwadratowej rozmiarów 56,60 i 70 mm, stali sześciokątnej 14, 24, 27 i 38 mm, rurek miedzianych rozmiaru 5 × 1 mm itd.

Olbrzymie znaczenie zaopatrzenia materiałowego dla sprawy wykonania programu produkcji zobowiązuje pracowników zaopatrzenia do podejmowania operatywnych środków, zmierzających do zapewnienia terminowej i pełnej realizacji wszystkich przyznanych przedsiębiorstwu środków. Szczególną uwagę należy przy tym zwrócić na to, aby zaopatrzenie było pełne.

Wymaga to w szczególności prowadzenia właściwej ewidencji wykonania umów gospodarczych i stosowania przewidzianych w tych umowach sankcji.

Wydatne znaczenie mają dla sprawy ciągłości zaopatrzenia zapasy produkcyjne. Pracownicy

*) Tytuł oryginału: „Otdiely snabzhenia predpriyatij i woprosy ekonomiki proizvodstva” (Za ekonomiju materijalow, Nr 2, 1953 r. tłum. inż. R. R.)

wydziałów zaopatrzenia powinni skupić baczna uwagę na sprawę ustalenia niezbędnych rozmiarów tych zapasów. Przy rozstrzyganiu tego zagadnienia wydziały zaopatrzenia powinny uwzględniać zarówno warunki dostaw (okresy pomiędzy kolejnymi dostawami, odległość od siedziby dostawcy, forma zaopatrzenia, transportowe normy załadunku itp.), jak i warunki zużycia materiałów (średnie zużycie dobowe, rozmiary partii wydawanych jednorazowo do produkcji itp.). Zapasy produkcyjne należy z reguły obliczać według każdego rodzaju i rozmiaru produkcji.

Stanowiąc niezbędny warunek wykonania procesu produkcyjnego, gromadzenie zapasów powoduje równocześnie zamrożenie na pewien okres środków materiałowych i finansowych. Dla ich przechowywania konieczny jest również dodatkowy nakład pieniędzy i pracy; w toku przechowywania materiałów mają miejsce ubytki ilościowe i jakościowe. W związku z tym należy dążyć, aby zapasy, zapewniając nieprzerwany tok produkcji, pozostawały w granicach niezbędnego minimum i nie pociągały za sobą zbędnego zahamowania obiegu zasobów materiałowych.

Planowanie zapasów produkcyjnych nie wyczerpuje bynajmniej problemu zapewnienia nieprzerwanej produkcji. Wydziały zaopatrzenia przedsiębiorstw powinny sprawować ciągły nadzór nad obiegiem materiałów w magazynach i przyczyniać się operatywnie do terminowego ich uzupełniania.

Prawidłowa organizacja zaopatrzenia materiałowo-technicznego nie tylko przyczynia się do wykonania programu produkcji, ale również stanowi doniosły czynnik wykonania wskaźników jakościowych, a w szczególności podniesienia wydajności pracy.

Przede wszystkim komórki zaopatrzenia nie powinny dopuszczać do przestojów siły roboczej, spowodowanych nieterminowym dostarczaniem materiałów na miejsca pracy. Tymczasem, jak wykazuje obserwacja tego zagadnienia, przestoje wywołane przez nieterminowe zaopatrywanie w materiały wynoszą w zakładach budowy maszyn 20—30% ogólnej ilości przestojów.

W szeregu przypadków przerwy w pracy wynikają wskutek braku nieodzwrotnych materiałów i półwyrobów, nieterminowego dostarczania zakupowanych półfabrykatów, braku paliwa itp. Usunięcie tych niedomagań, które zależy od właściwej organizacji zaopatrzenia materiałowo-technicznego, przyczyni się do znacznego wzrostu wydajności pracy.

Na wydajność pracy ludzkiej oraz sprzętu wpływa również jakość wyjściowych surowców i materiałów. Nieodpowiednia jakość materiałów wymaga dodatkowego nakładu pracy i pociąga za sobą braki produkcyjne.

Jest rzeczą wiadomą, że wydajność wielkiego pieca i jego obsługi zależą w znacznym stopniu od jakości surowca i paliwa, od ich składu chemicznego i właściwości fizycznych. Jak wynika z niektórych opublikowanych danych zwiększenie zawartości żelaza w rudzie o 1% podnosi wydajność pieca o 3%. Zwiększenie zawartości siarki w koksie zwiększa gwałtownie jego zużycie na tonę surówki i wydatnie pogarsza współczynnik wykorzystania wielkiego pieca. Wydajność insta-

lacji kotłowych i obsługujących je robotników stoi w bezpośredniej zależności do jakości paliwa, w szczególności zawartości popiołu.

Doniosłe znaczenie posiada w wielu procesach produkcyjnych niezmiennosć surowców i materiałów pod względem ich jakości, otrzymywanie ich od tych samych dostawców: częste nieuzasadnione zmiany w jakości surowców i materiałów powodują w szeregu przypadków zakłócenia w ustalonym procesie technologicznym, zwiększenie ilości braków, spadek wydajności urządzeń produkcyjnych.

Dla osiągnięcia wzrostu wydajności pracy niezmiernie ważne jest otrzymywanie materiałów, które są swym kształtem i rozmiarami najbardziej zbliżone do gotowych wyrobów. W tych przypadkach wzrost wydajności pracy jest wynikiem zmniejszenia się ilości pracy, potrzebnej do uzyskania wymaganego kształtu i rozmiarów wyrobu. Przy budowie maszyn poważną rolę odgrywa otrzymywanie specjalnych profilów materiału walcowanego, z tolerancją minusową, stali kalibrowanych, stali ze zwiększoną dokładnością walcowania itp.

Na przykład w zakładach „Kaliber“ sporządzano początkowo mikrośrubę mikrometru ze stali walcowanej na gorąco o średnicy 12 mm, którą doprowadzano w drodze obróbki mechanicznej do średnicy 9,4 mm. Przejście na wyrób tego detalu ze srebrzanki o średnicy 9,4 mm, posiadającej wielką precyzję przy obróbce powierzchni, umożliwiło zakładom zaoszczędzenie około 10% stali rocznie przy jednoczesnym zwolnieniu czterech tokarzy i dwóch pomocników. W zakładach „Uralmasz“ — przejście przy wytwarzaniu 69 detali maszyny wiertniczej ze stali walcowanej na gorąco na stal kalibrowaną, umożliwiło zaniechanie dodatkowych prac przy obróbce mechanicznej, co dało w ciągu roku oszczędność 19.400 roboczogodzin.

W Moskiewskich Zakładach im. Stalina wprowadzenie walcowania periodycznego zmniejszyło pracochłonność wytwarzania półoski tylnego mostu samochodu z 8,5 do 3,4 normogodzin (na 100 detali). Z tych samych przyczyn w zakładach Samochodowych im. Mołotowa w Gorkin pracochłonność sporządzania belki przedniej osi samochodu GAZ-51 zmalała o 48%.

Wielkie znaczenie dla sprawy zmniejszenia nakładów pracy w przedsiębiorstwach posiada wykorzystywanie możliwie największych ilości standardowych i znormalizowanych detali. Odnosi się to szczególnie do takich detali, jak sworznie, śruby, nakrętki itp. zużywanych w znacznych ilościach przez wiele gałęzi przemysłu. Produkcja tych detali w skali masowej przez specjalne przedsiębiorstwa umożliwia wykorzystanie urządzeń o wielkiej wydajności i prawidłowe zaplanowanie racjonalnego procesu technologicznego, dzięki czemu wydatnie maleje nakład pracy niezbędnej do wykonania jednostki produkcji. Pracochłonność przy wyrobie niektórych sworzni i nakrętek jest w zakładzie specjalnym 10—20 razy mniejsza niż w zakładach nie nastawionych wyłącznie na tę produkcję.

Pracownicy zaopatrzenia powinni dążyć do wyposażeń produkcji w żelazo walcowane o pro-

filach periodycznych, w detale łączące, wytworzone w zakładach specjalnych itp.

Wydajność pracy zaopatrzeniowców, a w szczególności pracowników gospodarki magazynowej wpływa na ogólną wydajność pracy robotników. Przed pracownikami zaopatrzenia materiałowo-technicznego stoi wielkie zadanie w zakresie mechanizacji pracy robotników magazynowych, zatrudnionych przy załadunku i wyładunku, przy przenoszeniu materiałów w obrębie magazynu oraz przy dostarczaniu ich bezpośrednio na miejsce robocze. W referacie sprawozdawczym, ogłoszonym na XIX Zjeździe Partii wytknięto poważne niedomagania w dziedzinie mechanizacji tych prac. „W wielu przedsiębiorstwach — mówił towarzysz Malenkov — obok wysokiego poziomu mechanizacji podstawowych procesów produkcyjnych, prace pomocnicze są słabo zmechanizowane, w tej liczbie takie pracochłonne czynności, jak podnoszenie, przenoszenie i załadunek surowca, materiałów i wyrobów. Wszystko to obniża ogólny efekt ekonomiczny mechanizacji i zakłóca normalny tok produkcji”.

Celem podwyższenia wydajności pracy w zakresie robót pomocniczych należy maksymalnie zmechanizować czynności załadunkowe i wyładunkowe oraz stosować jak najbardziej efektywne środki transportu przy przewozie materiałów z magazynu do oddziałów fabrycznych.

Wydziały zaopatrzenia biorą również wydatny udział w walce o jakość wyrobu, która stanowi jeden z czołowych wskaźników pracy przedsiębiorstw socjalistycznych. Ta rola wydziałów zaopatrzenia wynika z bezpośredniej zależności jakości wyrobów gotowych od jakości surowca i materiałów. Usterki w materiałach, wprowadzanych do produkcji, stanowią jedną z podstawowych przyczyn braków produkcyjnych.

W takich na przykład działach, jak odlewnie, braki powstałe wskutek złej jakości materiałów stanowią nie mniej niż połowę ich ogólnej ilości. Przy produkcji detali metodą sztańcowania na gorąco, zła jakość metalu staje się przyczyną takich powszechnie spotykanych braków, jak nieodpowiednie właściwości chemiczne i mechaniczne, rysy włoskowate, rozwarstwienia, zawartość szlaki itp.

Mając na względzie zapewnienie dopływu materiałów wysokiej jakości, wydziały zaopatrzenia przedsiębiorstw powinny rozwijać swą pracę w kilku kierunkach.

W szczególności duże znaczenie posiada zamieszczenie w umowach, specyfikacjach i innych dokumentach, którymi posługują się organy zbytu przy opracowywaniu przyjmowanego zamówienia, wyczerpujących klauzul dotyczących jakości materiałów. Dopuszczanie do omyłek lub niezamieszczanie w tych dokumentach danych o jakości materiałów może doprowadzić, a w szeregu przypadków nawet doprowadza do dostawy materiałów, których jakość nie odpowiada wymogom procesu produkcyjnego.

Ważne znaczenie dla sprawy zapewnienia jakości otrzymywanych materiałów ma ponadto wykorzystanie wszystkich przepisów prawa, wydanych przez ustawodawstwo radzieckie w przedmiocie pociągania do odpowiedzialności produ-

centów i dostawców wyrobów złej jakości. Uchwała Prezydium Rady Najwyższej ZSRR z dnia 10 lipca 1940 r. ustaliła surową odpowiedzialność za dostarczanie takiej produkcji. Pracownicy zaopatrzenia materiałowo-technicznego winni w swej działalności ściśle kierować się wytycznymi Rządu.

W walce o jakość wielką rolę odgrywa właściwa organizacja odbioru jakościowego materiałów. Odbiór ten uskuteczniają w wielu przedsiębiorstwach rozmaite organy służby technicznej; wydziały zaopatrzenia powinny jednak zawsze brać w tych czynnościach bezpośredni udział.

Pracownicy zaopatrzenia powinni przy tym czuwać nad ścisłym przestrzeganiem trybu odbioru, ustalonego w instrukcji o trybie i terminach zgłaszania reklamacji z tytułu dostarczania produkcji niewłaściwej jakości, zatwierdzonej uchwałą Rady Komisarzy Ludowych z dnia 29 sierpnia 1939 r. Szczególne znaczenie mają postanowienia dotyczące obecności przy odbiorze przedstawiciela dostawcy lub inspekcji jakościowej, terminów i miejsca odbioru, trybu, sporządzania protokołu itp. Nieprzestrzeganie przepisów o odbiorze pozbawia odbiorcę prawa do zgłoszenia roszczeń przeciwko dostawcy.

Nieodzownym warunkiem zaopatrywania produkcji w materiały właściwej jakości jest ponadto odpowiednie ich przechowywanie w magazynach przedsiębiorstwa. Przy niewłaściwym magazynowaniu surowce, paliwo i materiały mogą szybko utracić swoje dodatnie właściwości. Doprowadza ono na przykład metale do korozji, drewno do zniszczenia wskutek grzyba, kornika i spleśnia.

W szeregu zakładów podległych Ministerstwu Budowy Obrabiarek sprawa przechowywania materiałów przedstawia się niezadowolająco. Metale walcowane i wyroby metalowe są w niektórych przypadkach składowane bezpośrednio na ziemi, na otwartych placach. W niektórych zakładach budowy obrabiarek pomieszczenia magazynowe są tak zaniedbane, że nie chronią nawet materiałów przed opadami atmosferycznymi.

Tak więc wydziały zaopatrzenia mogą okazać i okazują wydatną pomoc w walce przedsiębiorstwa o jakość produkcji przez właściwe sporządzanie specyfikacji, organizowanie odbioru jakościowego materiałów i zapewnianie prawidłowego przechowywania zapasów materiałowych.

Wydziały zaopatrzenia odgrywają w przedsiębiorstwach również doniosłą rolę na odcinku oszczędności zasobów materiałowych. Omówione wyżej czynniki, mające wpływ na rytmiczność pracy przedsiębiorstwa, wzrost wydajności pracy i jakość produkcji, oddziałują również dodatnio na oszczędzanie materiałów. Odnosi się to szczególnie do takich spraw, jak otrzymywanie walcówki o specjalnych profilach, zabezpieczenie jakości materiałów w okresie ich przechowywania itd.

Poza tymi czynnikami, należy również omówić szereg innych możliwości w zakresie oszczędzania materiałów, które są uzależnione od działalności komórki zaopatrzenia materiałowo-technicznego. Do tych czynników należy odnieść w pierwszym rzędzie zamawianie i przyjmowanie materiałów w takich rozmiarach, aby ilość od-

padu przy rozkrojach była możliwie najmniejsza. Tak np. warunki wymiarowe dostawy metali walcowanych mogą być normalne, ilarazowe, miarowe i miarowe z resztką. W każdym poszczególnym przypadku pracownicy zaopatrzenia winni rozstrzygnąć zagadnienie, jaki rodzaj zamówienia będzie najbardziej celowy, uwzględniając przy tym nie tylko interes danego przedsiębiorstwa, ale również interes gospodarki państwowej, jako całości.

W szeregu przypadków, np. przy masowej produkcji określonych detali celowe jest zamawianie rozmiarów miarowych. Należy jednak mieć na uwadze, że przy tym typie zamówienia mają z reguły miejsce duże odpady u dostawców, co powoduje znaczne dopłaty, dochodzące do 14,5% ceny taryfowej. Dlatego też w szeregu przypadków najbardziej oszczędnym okazuje się zamówienie walcówki w rozmiarach ilarazowych, tj. takich rozmiarach, przy których uzyskuje określoną ilość detali bez odpadu. Jak wynika z licznych spostrzeżeń stosowanie materiałów o rozmiarach miarowych i ilarazowych daje w porównaniu z materiałem normalnego rozmiaru oszczędność od 5 do 15%. Dlatego też wydziały zaopatrzenia powinny we wszystkich przypadkach, kiedy to jest możliwe, inicjować zamówienia walcówki w rozmiarach miarowych i ilarazowych.

Wiele uwagi należy również poświęcić sprawie lepszego wykorzystania walcówki o długościach normalnych przez udoskonalenie rozkroju. Celem właściwego i najekonomiczniejszego wykorzystania odpadu w wielu przedsiębiorstwach tworzy się centralne krajalnie; w szeregu przypadków oddziały te podlegają bezpośrednio zakładowym wydziałom zaopatrzenia. Scentralizowany rozkrój materiałów zapewnia znaczne polepszenie współczynnika wykorzystania metali walcowanych w związku ze zużyciem odpadu na mniejsze detale, na cele remontowe, na narzędzia itp.

Na przykład utworzenie w zakładach „Komunard”, podległych Ministerstwu Budowy Maszyn Rolniczych, oddziału przygotowania materiałów przy wydziale zaopatrzenia, przyniosło zmniejszenie zużycia walcówki o ponad 160 kg. na jednym kombajnie. W zakładach „Uralmasz”, w Kłomieńskich zakładach parowozowych, w Grochowieckich zakładach budowy okrętów i w szeregu innych przedsiębiorstw utworzenie scentralizowanych krajalni przyniosło znaczną poprawę na odcińku wykorzystania metali.

Źródłem oszczędności materiałów, a szczególnie metali, jest zaopatrywanie się w metale z minusową tolerancją. Przy stosowaniu walcówki z minusową tolerancją oszczędność polega na tym, że przy niektórych profilach i rozmiarach różnica wagi na 1 metr bieżący pomiędzy tolerancją plusową a minusową może dojść do 20—30%.

Przy zawieraniu umów z dostawcami pracownicy zaopatrzenia powinni dążyć do uzyskania dostawy materiałów z minusową tolerancją. Należy przy tym mieć na względzie, że cennik Centrali Zbytu Metali przewiduje prawo odbiorcy do ustalania sposobu obliczeń nie według tonażu lecz według metra bieżącego. Z tego uprawnienia wydziały zaopatrzenia powinny korzystać znacznie szerzej niż dotychczas.

Istotne znaczenie dla sprawy oszczędzania materiałów ma kontrola zużycia materiałów wydanych oddziałom fabrycznym. W wielu produkujących zakładach wprowadzono tak zwany limitowy system zasilania oddziałów. Wprowadzenie dla materiałów, przydzielanych oddziałom sztywnych limitów opartych na obowiązujących normach, stanowi skuteczny środek pobudzający do oszczędzania materiałów. W wielu jednak zakładach ewidencja i kontrola zużycia materiałów wciąż jeszcze nie osiągnęły należytego poziomu.

Przy ustalaniu dla poszczególnych oddziałów limitów na materiały, pracownicy wydziałów zaopatrzenia powinni ściśle uwzględniać faktyczne zużycie w poprzednim miesiącu i pozostałości znajdujące się w oddziałach.

Poważny udział mają wydziały zaopatrzenia w pracach nad przyspieszeniem obiegu środków obrotowych. W strukturze środków obrotowych większości przedsiębiorstw socjalistycznych duży ciężar gatunkowy przypada za zapasy produkcyjne. Tak więc w przemyśle węglowym, w przetwórstwie ropy naftowej i w przemyśle maszynowym udział zapasów produkcyjnych wynosi w całokształcie środków obrotowych 50%. Właściwe planowanie normatywów zapasów produkcyjnych i systematyczne czuwanie nad ich stanem mają wobec tego ogromne znaczenie dla sprawy przyspieszenia obiegu środków obrotowych.

Jednym z najważniejszych zadań organów zaopatrzenia jest podejmowanie operatywnych środków, zmierzających do upłynnienia materiałów ponadnormatywnych oraz zbędnych. W wielu przedsiębiorstwach nie udziela się jeszcze tej sprawie dostatecznej uwagi. W szczególności wielkie zapasy ponadnormatywne, dochodzące do 10—15% stanu faktycznego, napotyka się w wielu zakładach metalurgicznych, kopalniach węgla, zakładach budowy maszyn ciężkich, maszyn transportowych itd.

Organizacja i planowanie zaopatrzenia materiałowo-technicznego, wywierając wpływ na rytmiczność produkcji, wydajność pracy, jakość wyrobu, oszczędność materiałów, oddziaływa również w znacznym stopniu na wskaźnik uogólniający pracę przedsiębiorstw, jakim jest koszt własny produkcji. Naruszenie rytmu pracy, zastąpienie brakujących materiałów przez inne, mniej ekonomiczne, braki produkcyjne, straty materiałowe wynikłe wskutek niewłaściwego przechowywania — wszystko to wpływa bezpośrednio na koszt własny produkcji. O tym, jaki wpływ wywiera służba zaopatrzenia na koszt własny, można wyrobić sobie pogląd choćby z tego, że w pewnym zakładzie budowy maszyn w ciągu dwóch tylko miesięcy 1952 r. straty, powstałe wskutek zastąpienia jednych rozmiarów metalu przez inne, wyniosły ponad 200 tysięcy rubli.

Doniosłe znaczenie dla obniżenia kosztów własnych produkcji odgrywa sprawa redukcji wydatków na transport.

Należy w tym celu wykorzystywać w pierwszym rzędzie bezpośrednie i tranzytowe formy zaopatrzenia, które zapewniają przyspieszenie przerzutu materiałów od dostawcy do odbiorcy i stosowne zmniejszenie kosztów przewozu.

Sprawozdawczość finansowa w zakresie gospodarki materiałowej

Dla prawidłowego wypełnienia swych obowiązków zaopatrzeniowcy muszą korzystać w dostatecznym stopniu z danych sprawozdawczości finansowej w zakresie gospodarki materiałowej. Bez znajomości tych danych nie można zbadać stanu ani ruchu zapasów materiałowych — ich przychodu i rozchodu, nie sposób ocenić aktualnej gospodarki w stosunku do planowych zadań.

By móc korzystać z tych danych, zaopatrzeniowcy zapoznać się winni z podstawowymi formami sprawozdawczości finansowej w przemyśle, zwłaszcza w zakresie informującym bezpośrednio o gospodarce materiałowej. Niezbędne jest dalej zapoznanie się z zasadami księgowej ewidencji materiałów, która stanowi podstawę sprawozdawczości finansowej.

Ocena możliwości wykorzystania obowiązujących wzorów sprawozdawczości dla pracy operatywnej oraz analiza merytoryczna danych — uzupełniają całokształt zagadnienia.

Uwagi powyższe stanowią próbę scharakteryzowania wymienionych spraw dla potrzeb pracowników pionu zaopatrzenia w przemyśle. W ocenie wzorów i kierunku analizy mogłyby być potraktowane jako materiał dyskusyjny.

*

*

*

Sprawozdawczość finansowa, sporządzana okresowo (miesięcznie, kwartalnie, rocznie) przez aparat księgowy przedsiębiorstwa, odgrywa rolę zwierciadła, w którym odbija się przebieg procesu rozszerzonej reprodukcji socjalistycznej. Dostarczając w syntetycznym, wartościowym ujęciu danych o aktualnym stanie środków przedsiębiorstwa i ich rozmieszczeniu, danych o rozmiarach wykonania zadań planowych sprawozdawczość finansowa umożliwia racjonalne zarządzanie jednostkami gospodarki uspołecznionej.

Podkreślił to Jerzy M. Malenkov na XVIII Konferencji WKP (b), mówiąc:

„Bez ewidencjonowania urządzeń, majątku i materiałów nie można kierować przedsiębiorstwem. Jeżeli dyrektor pragnie mocno trzymać w rękach przedsiębiorstwo i pracować nie byle jak, po omacku, musi dobrze znać gospodarkę zakładu, musi wiedzieć, gdzie i ile znajduje się w fabryce urządzeń, narzędzi, surowców i materiałów.

W wyniku zaległości w księgowości powstają w przedsiębiorstwie nadmierne zapasy materiałów, formuje się zbędny i w zasadzie niekompletny wsad, zwiększają się zapasy produkcji niezakończonych i unieruchamiane są bardzo poważne sumy środków państwowych.

Działalność przedsiębiorstwa, w którym brak jakiejś takiej normalnej księgowości, nosi w sobie zarodki niespodzianek. W takich przedsiębiorstwach nieuchronne są zahamowania produkcji wskutek nieoczekiwanego dla kierownika braku takiego czy innego surowca, materiału, półfabrykatu czy narzędzia“.

Rejestrując zużycie pracy żywej i pracy uprzedmiotowanej w środkach pracy i przedmiotach

pracy oraz remanenty tych środków, księgowość dostarcza w sprawozdaniach finansowych podstawowych danych również dla aparatu zaopatrzenia. Mając zaś obok obowiązku ewidencji także obowiązek analizy zaszczości gospodarczych, główny księgowy przedsiębiorstwa winien współdziałać w celowym wykorzystaniu tych danych w pracy komórek gospodarki materiałowej.

Aparat zaopatrzenia współdziała w pogłębieniu i rozszerzeniu obrazu tej analizy ekonomicznej, a wyciągnięte stąd wnioski realizuje w toku operatywnej działalności.

W systemie sprawozdawczości finansowej dokument podstawowy, ale nie jedyny stanowi sprawozdanie bilansowe. Sprawozdanie to omówiono w artykule „Bilans przedsiębiorstwa wytwórczego” — „Gospodarka Materiałowa” Nr 2 z 1953 r. Oprócz bilansu sprawozdawczość ta obejmuje szereg innych wykazów, zawierających informacje o kierunku i sposobie wykonania zadań planowych przez przedsiębiorstwo.

Sprawozdawczość finansowa przedsiębiorstw przemysłowych w myśl aktualnej instrukcji G.U.S. (uzgodnionej z Ministrem Finansów i zatwierdzonej przez Prezesa Rady Ministrów decyzją z dnia 27 lutego 1953 r.), składa się z następujących zestawień:

- A. Sprawozdanie terminowe (wzór P-22),
- B. Sprawozdanie bilansowe (wzór P-23),
- C. Rachunek strat i zysków (wzór P-24),
- D. Sprawozdanie z wykonania planu kosztów,
- E. Sprawozdanie z wykonania planu obrotów materiałowych i gospodarki nadwyżkami materiałowymi (P-30),
- F. Sprawozdanie z wykonania planu przyspieszenia obiegu środków obrotowych (P-31).

Sprawozdanie terminowe zawiera podstawowe informacje o stanie rozliczeń przedsiębiorstwa z budżetem na tle wykonania zadań planowych, o wykonaniu inwestycji i kapitalnych remontów, o kształtowaniu środków obrotowych i kredytów bankowych. Sporządzone jest w trybie przyspieszonym — Zakłady przesyłają je do 5-go każdego miesiąca za miesiąc poprzedni, centralne zarządy zbiorczo do 10-go każdego miesiąca.

W skład sprawozdania bilansowego wchodzi oprócz samego bilansu następujące załączniki:

- (j. w. pkt. B)
- a) sprawozdanie o zmianach funduszu własnego (wzór P-23 c),
- b) sprawozdanie o zmianach w stanie środków trwałych (P-23 d),
- c) sprawozdanie z różnic w stanie środków obrotowych (P-23 e),
- d) specyfikacja zapasów (P-23 f) — sporządzona wyłącznie przez jednostki samodzielnie bilansujące, a więc zakłady i przedsiębiorstwa jednozakładowe.

Osobną pozycję stanowi sprawozdanie z wykonania planu gospodarki funduszem zakładowym i funduszem popierania produkcji ubocznej (P-23 g).

Poza tym wyłącznie centralne zarządy sporząd-

dzają jako załącznik do bilansu zbiorczego zestawienie rozliczeń z budżetem z tytułu wpłat z zysku, pokrywania strat i środków obrotowych (P-23 b).

Niezbędne uzupełnienie wykazu „rachunku strat i zysków” (jak wyżej pkt. C) stanowi sprawozdanie z wykonania planu sprzedaży (P-24 a) oraz sprawozdanie z wykonania planu gospodarki nieprzemysłowej (P-24 b).

Sprawozdanie z wykonania planu kosztów (j. w. pkt. D) obejmuje następujące wykazy:

- a) sprawozdanie z wykonania planu kosztów według rodzajów (wzór P-25),
- b) sprawozdanie z wykonania planu kosztów własnych produkcji towarowej i ich obniżenia (P-26),
- c) zbiorcze sprawozdanie z wykonania planu kosztów własnych produkcji towarowej i ich obniżenia (P-26 a),
- d) kalkulacja jednostkowa kosztu własnego (P-27),
- e) sprawozdanie z wykonania planu kosztów wydziałowych (P-28),
- f) sprawozdanie z wykonania planu kosztów ogólnofabrycznych (P-29),
- g) sprawozdanie z wykonania planu kosztów jednostki utrzymywanej z narzutów (P-29 a).

Wymienione wyżej sprawozdania sporządzone są bądź w terminach miesięcznych, bądź kwartalnych. Co miesiąc sporządza się sprawozdanie terminowe, bilans oraz zestawienie rozliczeń z budżetem, rachunek strat i zysków ze sprawozdaniem o sprzedaży, oraz kalkulacje jednostkowe kosztu własnego. Pozostałe sprawozdania sporządza się za okresy kwartalne.

Wyjątek stanowią załączniki do bilansu, zestawiane raz do roku (ale rozliczenie funduszu zakładowego sporządza się kwartalnie).

Nie wchodząc w szczegółowy opis układu poszczególnych wzorów oraz ich wzajemnych powiązań, można stwierdzić, że prawie w każdym ze sprawozdań znajdujemy pewne dane odnośnie gospodarki materiałowej. Podstawowe informacje w tym przedmiocie zawiera oczywiście sprawozdanie z wykonania planu obrotów materiałowych i gospodarki nadwyżkami materiałowymi w kwartale sprawozdawczym (wzór P-30).

Nadto bilans (P-23) w grupie B aktywów wykazuje co miesiąc stan zapasów materiałowych w porównaniu z normatywem. Sprawozdanie z wykonania kosztów według rodzajów (P-25) pozwala kwartalnie ustalić zużycie materiałów — z wyodrębnieniem materiałów podstawowych, odpadków wartościowych i paliwa.

Wreszcie zestawiana na koniec roku specyfikacja zapasów (P-23 f) przedsiębiorstwa umożliwia prawidłowe wycieszenie przyjętej do bilansu wartości zasobów materiałowych (wśród innych środków normowanych), uwzględniając odchylenia od cen ewidencyjnych, koszty zakupu oraz wartość materiałów w drodze lub w przerobie.

* * *

Prawidłowe dane sprawozdawcze wynikają z racjonalnie prowadzonej ewidencji materiałów. Tę ważną sprawę normuje zarządzenie Ministra

Finansów z dnia 8 kwietnia 1953 r. w sprawie zasad ewidencji materiałów, towarów i wyrobów w uspołecznionych przedsiębiorstwach i zakładach. Zarządzenie nakłada na uspołecznione przedsiębiorstwa i zakłady obowiązek bieżącej ewidencji wszelkich posiadanych zapasów w taki sposób, aby mienie socjalistyczne było dostatecznie zabezpieczone, a następnie aby istniała możliwość otrzymania ścisłych danych o aktualnym stanie i ruchu (przychody i rozchody) zapasów oraz aby można było kontrolować kształtowanie się wielkości zapasów w stosunku do norm (ujawnianie zapasów zbędnych i nadmiernych).

Przez przychód bądź rozchód rozumie się każdorazowe udokumentowane przyjęcie do magazynu lub wydanie z magazynu materiałów nabytych przez przedsiębiorstwo. Oprócz odpowiednich kwitów materiałowych dokumentami przychodu i rozchodu są prawidłowo sporządzone protokoły, ustalające nadwyżki i niedobory.

Ewidencja materiałów, jak stwierdza cytowane zarządzenie, winna być prowadzona:

- 1) ilościowo dla poszczególnych materiałów według ich rodzajów i wymiarów (w magazynie),
- 2) ilościowo-wartościowo dla poszczególnych materiałów w identycznym układzie (w rachubie materiałowej),
- 3) wartościowo według obowiązującego planu kont tzn. zbiorczo na kontach syntetycznych XI rozdz. w księgowości finansowej.

W ewidencji ilościowej, którą prowadzi magazynier lub osoba przez niego upoważniona, należy wyodrębnić materiały, stanowiące własne środki przedsiębiorstwa od materiałów obcych, przy czym należy prowadzić podział na materiały przyjęte do magazynu i na materiały, będące w trakcie odbioru.

Ewidencja ilościowo-wartościowa prowadzona jest dla materiałów, przyjętych do magazynu i stanowiących środki własne przedsiębiorstwa.

Ewidencja wartościowa winna być tak prowadzona, aby można było ustalić wartość materiałów w cenie nabycia. Jest to wartość materiałów w cenie zakupu, wynikającej z faktury dostawcy. Oprócz ceny samego materiału, mamy tu również koszt zakupu, na który składają się koszty transportu, załadunku, wyładunku materiału itp.

Te rzeczywiste fakturowe ceny (czyli ceny nabycia) stanowią podstawę dla rozliczeń z dostawcami. Ceny te są również podstawą dla wyceny bilansowej materiałów.

Celem uniknięcia każdorazowej kalkulacji ceny zakupu poszczególnych partii materiałów, celem wyeliminowania z kalkulacji kosztów własnych wahań, cen, wprowadzono stosowanie cen ewidencyjnych. Ceny ewidencyjne służą do rejestracji materiałów w księgowości analitycznej (czyli w rachubie materiałowej w ewidencji ilościowo-wartościowej). Ponieważ ceny ewidencyjne mają często charakter szacunkowy, powstają przy ich porównaniu z cenami fakturowymi pewne odchylenia tzw. różnice wyceny wewnętrznej.

Dla uproszczenia rozliczeń konieczne jest również wyodrębnienie w osobną pozycję kosztów zakupu, które po upływie okresu sprawozdawczego są proporcjonalnie doliczane do wartości zużytych lub sprzedanych materiałów, wyrażonej

w cenach ewidencyjnych. Tak samo odbywa się rozliczanie różnic wyceny.

W ewidencji wartościowej są zatem odrębnie rejestrowane koszty zakupu i odchyłeń od cen ewidencyjnych (czyli różnice wyceny wewnętrznej) materiałów lub ich poszczególnych grup od wartości tych materiałów, określonej według cen ewidencyjnych.

Dla rozliczenia faktur i materiałów służy w księgowości syntetycznej konto 121. Po stronie aktywnej konto koresponduje wg cen fakturowych z kontami dostawców (oraz innymi kontami, odbijającymi rzeczywiste wydatki) — po stronie pasywnej koresponduje ono wg cen ewidencyjnych z kontami zapasowymi (rodzajowymi) materiałów (123—138 — materiały podstawowe, materiały pomocnicze, paliwo, opakowania itd.).

Zdarza się często, że nadejście materiału poprzedza nadejście faktury lub na odwrót: do przedsiębiorstwa wpierw nadchodzi faktura niż dostawa materiału. W pierwszym wypadku mamy „dostawy niefakturowane”, a w drugim — „materiały w drodze”. Oba wypadki znajdują odbicie na koncie 121 na koniec okresu sprawozdawczego.

Pozostałe saldo wykazywane jest w sprawozdawczości okresowej w pozycjach analitycznych: „Koszty zakupu materiałów” oraz „Różnice wyceny wewnętrznej materiałów”.

Na uwagę zasługuje również konto 131 Rpk dla przemysłu („Materiały w przerobie”), które służy do rejestrowania operacji, związanych z oddaniem materiałów do obcego przerobu. Na konto to w okresie przerobu przenoszona jest z kont zapasowych wartość oddanych do przerobu materiałów oraz kosztu przerobu i transportu w obie strony. Po zakończeniu przerobu wartość materiałów przenosi się z konta 131 na odpowiednie konto zapasowe po cenie, obejmującej całość kosztów.

Wśród cen ewidencyjnych zasadnicze znaczenie mają ceny planowane, stosowane jednolicie przez przedsiębiorstwa przy wielkich operacjach w ciągu całego roku. Ta praktyka, bardzo korzystna dla pracy przedsiębiorstw, oparta jest na cennych dla świadectwach gospodarki radzieckiej.

„Konieczność i możność stosowania w gospodarce radzieckiej planowych cen materiałów stwarza ogromną przewagę nad gospodarką kapitalistyczną w dziedzinie rachunkowości i planowania — stwierdza prof. M. Ch. Zebrak („Kurs rachunkowości przemysłowej”). Obliczając z góry koszt własny materiałów przy sporządzeniu planu techniczno-przemysłowo-finansowego unika się żmudnego i pracochłonnego obliczania kosztu własnego każdorazowo przy nabywaniu materiału. Wystarczy podsumować koszty przypadające na każdą grupę lub podgrupę materiałów zakupionych w danym okresie. To właśnie stanowi zaletę, wynikającą całkowicie z planowego charakteru gospodarki radzieckiej. Po wycenie nabytych materiałów według planowego kosztu własnego mamy równocześnie możność ustalenia wielkości odchylenia rzeczywistego kosztu własnego materiałów od planowego. W ten sposób można wyjaśnić, w jakim stopniu prawidłowo przeprowadzone były operacje zaopatrzenia”.

Wszelka ewidencja materiałów powinna być prowadzona na bieżąco. Przy ewidencji ilościowo-wartościowej i wartościowej można sporządzać zbiorczymi zestawieniami danych liczbowych, sporządzanymi okresowo. W każdym razie co miesiąc winno być sporządzone zestawienie obrotów i sald, obejmujące wszystkie dokonane w tym okresie przychody i rozchody materiałów. Co miesiąc również (a w wyjątkowych wypadkach za zezwoleniem resortu na koniec roku) następuje uzgodnienie ilości (stanu) materiałów wykazywanych w ewidencji ilościowej i ilościowo-wartościowej. Co miesiąc następuje uzgodnienie wartości materiałów, wykazywanej w ewidencji ilościowo-wartościowej oraz ewidencji wartościowej.

Już te przepisy w zakresie organizacji pracy usuwają szereg istniejących uprzednio trudności przy wykorzystywaniu danych rachuby materiałowej przez służbę zaopatrzenia. Zarządzenie idzie jeszcze dalej po tej linii, wyraźnie zmierzając do takiego ustawienia ewidencji materiałowej, aby sprawozdawczość finansowa w tym przedmiocie w pełni odpowiadać mogła wymogom aparatu zaopatrzenia.

Zarządzenie wprowadza mianowicie obowiązek posługiwania się możliwie ujednoliconą symboliką i nomenklaturą celem uniknięcia różnorodnych nazw tego samego materiału. Jeżeli zaś nazwy materiałów zostały ustalone dla danej grupy branżowej, w indeksach materiałowych, w oparciu o mianownictwo przyjęte w wydawnictwie Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego pn. „Wykaz artykułów do planowania zaopatrzenia”, wówczas bezzwłocznie należy tych nazw używać w ewidencji rachunkowej. Oznacza to w praktyce usunięcie wielu kłopotliwych rozbieżności w nomenklaturze, częstokroć uniemożliwiających bez wnikliwych dociekań analizowanie zapisów i sprawozdań księgowych przez pracowników zaopatrzenia na szczeblu zakładu czy centralnego zarządu.

Zarządzenie Ministra Finansów ustala nadto, że ewidencja ilościowo-wartościowa winna być tak prowadzona, aby możliwe było ustalenie obrotów materiałami według grup branżowych, stosowanych w planowaniu zaopatrzenia.

Zaleca się przy tym stosowanie takich rozwiązań, które pozwoliłyby na szybkie wykrywanie ewentualnych rozbieżności w danych ewidencji np. przez wykazywanie pozostałości zapasów (saldo) na dokumentach przychodowych i rozchodowych. Wynika stąd, że układ kartotek lub uproszczonego systemu ewidencji powinien być taki, aby można było bezzwłocznie dostarczyć danych dla pracy operatywnej zaopatrzenia.

Jak widać stąd, źródło sprawozdawczości finansowej w gospodarce materiałowej, którym jest ewidencja ilościowo-wartościowa i wartościowa zostało tak ustawione, że mogą stąd płynąć prawidłowe informacje, informacje dostatecznie wyczerpujące.

Służba zaopatrzenia może stąd czerpać podstawowe dane dla swej pracy. Podstawowe — ale nie wszystkie, bowiem aktualny układ kartotek księgowych nie przewiduje np. rejestrowania poziomu zapasów w stosunku do normatywu w ramach poszczególnych grup branżowych.

Pozostaje pytanie, czy układ samych wzorów sprawozdawczości finansowej może sprostac wymogom pracy pionu zaopatrzeniowego. W szczególności rozważyć wypada, czy układ ten odpowiada założeniom i wzorom planu zaopatrzenia, czy może służyć bez dalszych przepracowań do prawidłowej kontroli wykonania tego planu.

* * *

Zasadnicze dane o aktualnym stanie zapasów materiałowych zawiera bilans (wzór P-23) w grupie „B. Środki normowane” (oczywiście po stronie aktywów). Dane te ujęte są porównawczo na początek roku i koniec okresu sprawozdawczego (w przemyśle — na koniec określonego miesiąca). Mamy tu również porównanie odnośnych danych z normatywem finansowym — w takimże ujęciu.

Odnośny wyciąg z bilansu przedstawiałby się przykładowo następująco:

(Tabela nr 1)

Wzór P-23 (wyciąg)

Numer konta	A K T Y W A	Dane z bilansu		Na koniec
1	2	otwarcia		okresu sprawozdawczego
		3	4	
	B. Środki normowane			
		N O R M A T Y W		
		na początek roku	na koniec okresu sprawozd.	
121	1. Materiały w drodze (okresowo)	×	×	75
121	2. Koszty zakupu (okresowo)	×	×	100
121	3. Różnice wyceny materiałów (okresowo)	×	×	95
131	4. Materiały w przerobie (okresowo)	×	×	100
123	5. Materiały podstawowe	600	500	800
125	6. Materiały pomocnicze	300	250	400
126	7. Paliwo	200	200	350
127	8. Części zapasowe maszyn i urządzeń	150	150	300
128/129	9. Przedmioty nietrwale	700	780	700
132	10. Opakowania	150	150	150
135	11. Odpadki	50	50	50
138	12. Inwentarz żywy			60
	13.			
	14.			
	15. Razem poz. 1 do 14	2 150	2 080	3 150
171/172	16. Wyroby gotowe			
179/172	17. Towary wysłane i usługi wykonane			
175/176	18. Towary w sieci handlowej			
	19. Razem poz. 16 do 18			
151/153	20. Produkcja w toku			
152	21. Półfabrykaty			
167	22. Gospodarka nieprzemysłowa			
	23. Razem poz. 20 do 22			
137	24. Zapasy nieprzemysłowe	100	100	160
111/112/ /155/183	25. Nakłady przyszłych okresów			110
	26.			
	27.			
	Ogółem grupa B	2 250	2 180	3 310
	(15+19+23+24+25+26+27)			3 020

aktywów bilansowych reprezentują więc całość zasobów materiałowych, stanowiących środki własne przedsiębiorstwa. Wartość materiałów, pozostających na przechowaniu w przedsiębiorstwie, jest wykazana w danych uzupełniających do bilansu.

Odnośnie normatywów instrukcja G.U.S. wskazuje, że w wypadku urzędowej zniżki lub zwwyżki cen środków, podlegających normowaniu, normatywy (na początek roku względnie na koniec okresu sprawozdawczego) należy zgodnie z przepisami odpowiednio przeliczyć celem doprowadzenia ich do stanu porównywalności. W bilansach kwartalnych w rubryce „normatyw na koniec okresu sprawozdawczego” podaje się kwotę, ustaloną w planie finansowym. Ponieważ zaś nie ma zatwierdzonych normatywów na poszczególne miesiące, przeto w bilansach za okresy miesięczne (nie kończące się z końcem kwartału) wykazuje się jako normatyw sumę normatywu na początek

Z wyciągu wyeliminowano inne rodzaje „środków normowanych”, tkwiących w tej części bilansu, jak to wyroby gotowe, produkcja w toku, półfabrykaty itp. Przedstawione na tablicy składniki

kwartału, zwiększoną (ewentualnie zmniejszoną) w pierwszym miesiącu o $\frac{1}{3}$, a w drugim miesiącu o $\frac{2}{3}$ planowanych zmian normatywów w ciągu danego kwartału.

Wartość przedmiotów nietrwałych podana jest netto tzn. po potrąceniu zużycia (które znajduje się w „danych uzupełniających”). Wartość „materiałów w przerobie” obejmuje wartość oddanego do obcego przerobu materiału z doliczeniem poniesionych dotychczas kosztów przerobu i transportu.

Należy zaznaczyć, że w bilansach rocznych nie ma podanych wartości „materiałów w drodze” czy „materiałów w przerobie” ani kwot „kosztów zakupu” i „różnic wyceny materiałów”. O pozycje te koryguje się salda odpowiednich kont rodzajowych materiałów.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 20 lutego 1953 r. w sprawie inwentaryzacji oraz sporządzania i zatwierdzania sprawozdań finansowych ustala mianowicie, że materiały podstawowe, pomocnicze, części zapasowe maszyn i urządzeń, zapasy nieprzemysłowe, a także materiały inwestycyjne itp. przyjmuje się do bilansu według cen nabycia. Przez cenę nabycia rozumie się — stwierdza zarządzenie — również cenę ewidencyjną, skorygowaną o różnice wyceny wewnętrznej (odchylenia) i powiększoną o koszty zakupu, jeżeli właściwe przepisy przewidują aktywowanie tych kosztów.

Do prawidłowego wyliczenia przyjętej do bilansu rocznego wartości środków normowanych oraz uzgodnienia bilansu z zapisami kont księgowych służy specjalny załącznik do bilansu tzw. „Specyfikacja Zapasów” (wzór P-23 f).

Przykładowo układ takiej specyfikacji zapasów, w odniesieniu do zapasów materiałowych, przedstawiałby się (w powiązaniu z poprzednimi danymi cyfrowymi) następująco:

Jak widać w tablicy Nr 2 podano w rubryce 4 korektę cen ewidencyjnych w stosunku do cen faktyrowych, przy czym kwoty ze znakiem + oznaczają, że o tyle musi być zwiększona wartość materiałów, wyrażona w cenach ewidencyjnych, aby określić ich wartość w cenach zakupu, kwoty ze znakiem — wskazują na potrzebę stosownej poprawki w przeciwnym kierunku. Dla uzyskania pełnej ceny nabycia dolicza się jeszcze „koszty zakupu”, korzystając z rubryki 5 wykazu. Odpowiednie dane czerpać należy w tych wypadkach bądź z pozycji analitycznej „różnice wyceny” do konta 121 RPK („Rozliczenie faktur i materiałów”), bądź pozycji analitycznej „koszty zakupu”, dotyczącej tegoż konta 121.

Zaliczenie „materiałów w drodze” bądź „materiałów w przerobie” do odpowiednich rodzajów materiałów odbywa się na podstawie analizy zapisów, które tworzą salda tych kont (Konta syntetycznego 131 dla przerobu i konta analitycznego „materiały w drodze” do konta 121).

Powracając do samego bilansu, należy wykazać, że w grupie B pasywów „Kredyty na środki normowane” znajdujemy m. in. kwoty kredytów celowych na planowe zapasy ponadnormatywne materiałów. Również pozycja kredytów ponadnormatywnych na nadzwyczajne potrzeby zawiera (niewyodrębnioną zresztą) część na uzasadnione lecz nie planowane zapasy materiałowe.

Jeśli chodzi o kredyty normatywne, to należy wspomnieć, że służą one na częściowe pokrycie normatywu tylko w tych przedsiębiorstwach przemysłowych, które mają długi cykl produkcyjny.

W „danych uzupełniających” do bilansu oprócz wartości „zużycia przedmiotów nietrwałych” oraz

(Tabela nr 2)

W Z Ó R P—23—f (Wyciąg)
Specyfikacja zapasów
według stanu w dniu 31.XII.1953 r.

- 1) Nazwa i adres jednostki samodzielnie bilansującej
2) Nazwa i adres jednostki nadrzędnej

L. p.	Wyszczególnienie	Zapasy po cenie ewid.	Odchylenia + —	Koszty zakupu	Materiały w drodze	Materiały w przerobie	Ogółem rubr. 3 + 4 + 5 + + 6 + 7
1	Materiały podstawowe	800	— 30	50	100	80	1 000
2	Materiały pomocnicze	400	+ 60	20		20	500
3	Paliwo	350	+ 35	15			400
4	Części zapasowe maszyn i urządzeń	300	— 10	10			300
5	Przedmioty nietrwałe *)	700					700
6	Opakowania	150	+ 45	5			200
7	Pasze						
8	Odpadki	50					50
9	Inwentarz żywy						
10							
	Razem (1 do 10)	2 750	100	100	100	100	3 150
20	Zapasy nieprodukcyjne	160					160

Główny Księgowy

D Y R E K T O R

*) Przedmioty nietrwałe wykazuje się po potrąceniu zużycia

„materiałów obcych w przechowaniu“ mamy również osobne zestawienie, ilustrujące finansowanie zapasów. A oto przykład takiego zestawienia:

Dane o zużyciu materiałów do produkcji globalnej przedsiębiorstwa zawiera sprawozdanie z wykonania planu kosztów według rodzajów (wzór

(Tabela nr 3)

Wzór P-23 „Dane uzupełniające do bilansu”

Lp.	Wyszczególnienie	Stan na koniec okresu sprawozdawczego	
		środki	kredyty bankowe
1	2	3	4
A 1	Środki normowane	5 400	×
B 2	Normatyw	3 200	—
C 3	Ponadnormatywny stan środków	2 200	1 900
4	z tego przypada na zapasy: celowe	1 700	1 700
5	inne	500	200
D 6	Zapasy zbędne	220	60
7	Zapasy zgłoszone do upłynnienia	200	60
8	Upłynniono w okresie sprawozdawczym	100	×

W obrębie środków normatywnych, normatywów i środków ponadnormatywnych zestawienie nie wyodrębnia danych odnośnie materiałów. Szukać ich należy w grupie B aktywów bilansu i częściowo w grupie B pasywów względnie w danych analitycznych do zapisów konta 052 RPK (Kredyty ponadnormatywne) lub nawet konta 057 (kredyty przeterminowane). Jeśli chodzi o zapasy zbędne, zapasy zgłoszone do upłynnienia i zapasy upłynnione w okresie sprawozdawczym, to dane te wynikają z zapisów pozaksiegowych, prowadzonych w oparciu o ewidencje finansową i zaopatrzeniową.

Oczywiście podstawę dla takiej ewidencji stanowią przepisy zarządzenia Przewodniczącego PKPG z dnia 2 maja 1951 r. w sprawie ujawniania, upłynniania i zapobiegania tworzeniu się zbędnych i nadmiernych materiałów zaopatrzeniowych w urzędach, instytucjach i przedsiębiorstwach państwowych.

P-25). W sprawozdaniu wykazane są nakłady pierwotne, odnoszące się do produkcji (Konta rozdziału XIII RPK), sprzedaży (konta 182 i 183) oraz przyszłych okresów (konta rozliczeń międzyokresowych 111 i 112) — za okres od początku roku do końca kwartału sprawozdawczego. W poszczególnych pozycjach nakładów rodzajowych nie podaje się obrotów wewnętrznych (np. zużycia materiałów własnej produkcji), nakładów kalkulowanych (tzn. zapisów kredytowych na kontach 111 i 112 w ciężar odpowiednich kosztów) oraz nakładów na roboty budowlano-montażowe (dotyczące likwidacji środków trwałych, inwestycji i kapitalnych remontów).

Ta część wzoru P-25, która zawiera dane materiałowe (poza tym jest w poz. 13 wymieniona „wartość zużytego powierzchni surowca”) przedstawia się przykładowo w sposób następujący:

(Tabela nr 4)

Wzór P-25 (wyciąg)

w tysiącach złotych z jednym znakiem po przecinku

L. p.	Wyszczególnienie	Plan roczny	Od początku roku do końca kwartału sprawozdawczego		procent wykonania planu	
			plan	wykonanie	rubr. 5 rubr. 3 · 100	rubr. 5 rubr. 4 · 100
1	2	3	4	5	6	7
1	Materiały:					
	a) podstawowe	5 000	1 200	1 300	26,0	108,3
	b) pozostałe (oprócz paliwa)	2 700	670	670	24,8	100,0
	c) razem (a + b)	7 700	1 870	1 970	25,6	105,3
	d) odpadki wartościowe (—)	200	50	50	25,0	100,0
	e) materiały netto (c — d)	7 500	1 820	1 920	25,6	105,5
2	Paliwo	1 300	400	400	32,5	100,0
3	Energia			650		
4	Płace			1 850		
5	Narzuty na płace			280		
6	Amortyzacja			720		
7	Pozostałe nakłady			1 250		
8	Ogółem nakłady (1e do 7)			7 070		

Podana wartość zużycia materiałów obejmuje wszelkiego rodzaju materiały (oraz paliwo), pochodzące z zakupu. Oczywiście jest to zużycie netto z potrąceniem zwrotów. Jest tu podana wartość zużycia odpadków z własnej produkcji. Doliczone zostały manka materiałowe i ubytki, spisane w danym okresie na ciężar kosztów. Materiały i paliwo podano w cenach ewidencyjnych, skorygowanych o koszty zakupu i różnice wyceny. Z kosztów zakupu potrąca się proporcjonalnie do wartości materiałów koszty własnego transportu oraz płace z narzutami (płace te dopisano do poz. 4). Odpadki własne zarejestrowane są w cenie odpowiadającej wartości ich zastosowania do produkcji.

W bilansie (P-23) znajdujemy zatem określenie stanu zapasów materiałowych na początek roku i koniec okresu sprawozdawczego. Sprawozdanie rodzajowe kosztów (P-25) podaje zużycie materiałów od początku roku na produkcję globalną. Te bardzo istotne informacje są jednak niedostateczne dla całokształtu gospodarki materiałowej — należało je uzupełnić danymi w zakresie obrotów materiałowych i gospodarki nadwyżkami materiałowymi. Sprawozdanie z wykonania planowych zadań odnośnie obrotów i nadwyżek materiałowych znajdujemy na wzorze P-30. Przykład takiego sprawozdania zawiera tabl. 5 zamieszczona na str. 550.

Uwzględniając dane bilansowe o stanie zapasów na początek i koniec okresu sprawozdawczego wzór P-30 przedstawia zatem przychody i rozchody materiałów według grup rodzajowych, zestawiając obroty faktyczne z zaplanowanymi. Przychody podzielono na dwie kategorie: przychody z zakupu i inne przychody. Wśród innych przychodów występują więc przychody materiałów z likwidacji środków trwałych, przerobu, produkcji własnej, nadwyżki ujawnionej w czasie inwentaryzacji itd.

W rozchodach materiałów uwzględnia się trzy podstawowe kierunki: zużycie, sprzedaż oraz inne rozchody. Jako inne rozchody należy rozumieć rozchód materiałów na likwidację środków trwałych, inwestycje i remonty kapitałne wykonywane systemem „brygadowym” (gospodarczym), rozchód materiałów przeznaczonych do przerobu, stwierdzone w czasie inwentaryzacji niedobory, ubytki, straty itp.

Wynika stąd, że w pozycji „zużycie” znajduje się zużycie zarówno na produkcję, jako też na koszty sprzedaży oraz na nakłady przyszłych okresów.

Należy jednak zaznaczyć, że poz. 22 wzoru P-30 nie koresponduje z poz. 1 i 2 wzoru P-25, gdyż we wzorze P-25 nie uwzględnia się zużycia materiałów, uzyskanych z obrotów wewnętrznych, a więc przede wszystkim materiałów z własnej produkcji.

W zakresie gospodarki nadwyżkami materiałowymi wzór P-30 klasyfikuje zapasy ponadnormatywne poszczególnych grup materiałów na gospodarczo uzasadnione, gospodarczo nie uzasadnione oraz małowartościowe, obrazuje wykorzystanie na te zapasy kredytu bankowego, a wreszcie przedstawia zgłoszone do upłynnienia materiały.

Jako zapasy ponadnormatywne gospodarczo uzasadnione Instrukcja G.U.S. o sporządzaniu sprawozdania według wzoru P-30 kwalifikuje takie zapasy, na które przedsiębiorstwo otrzymało kredyty bankowe.

„Zapasy małowartościowe” są to te, które nie mogą być wykorzystane dla celów, dla jakich zostały zakupione (materiały zbędne). Reszta zapasów ponadnormatywnych została zaliczona do zapasów gospodarczo nie uzasadnionych.

Sprawozdanie P-30 mogłoby zatem dostarczyć wiele cennego materiału informacyjnego dla pracy aparatu zaopatrzenia zarówno w przedsiębiorstwach, jak również w centralnych zarządach i odpowiednich komórkach resortów (ministerstw lub centralnych urzędów). Istnieją jednakże okoliczności, obniżające przydatność zawartych tam danych sprawozdawczych. Mianowicie układ poszczególnych rubryk nie jest dostatecznie przejrzysty. Zawarty w Instrukcji G.U.S. komentarz o sposobie wypełniania tego wzoru, jest nadomiar niekompletny, pozostawia wiele niejasności, które powodują, że dane nie są zestawiane jednakowo.

Stan zapasów na początek pierwszego w roku kwartału sprawozdawczego, (czyli na 1 stycznia) oraz na koniec ostatniego w roku kwartału sprawozdawczego (31 grudnia) zestawiany jest w dwu wersjach celem uzyskania zgodności z danymi bilansu rocznego (w grupie B aktywów wzoru P-23). Poz. 2a (stan początkowy) oraz poz. 32b (stan końcowy) określa wartość zapasów w poszczególnych grupach rodzajowych w cenach nabycia, przy czym materiały w drodze i materiały w przerobie są zaliczone do odpowiednich grup rodzajów materiałów.

Wśród grup rodzajowych rozróżniamy zgodnie z jednolitą terminologią RPK i zaopatrzenia: materiały podstawowe (rejestrowane na koncie 123 RPK), materiały pomocnicze (na koncie 125), paliwo (126), części zapasowe maszyn i urządzeń (127), przedmioty nietrwałe (128—129), opakowania (132), odpadki (135) oraz zapasy nieprzemysłowe (137). W poz. 2b i poz. 32a ten sam stan zapasów ujęty jest w cenach ewidencyjnych dla poszczególnych grup rodzajowych (w rubrykach 5—12), przy czym wartość materiałów w drodze i materiałów w przerobie oraz kosztów zakupu i różnic cen jest razem obliczona w odrębnej rubryce 4. W drugim i trzecim kwartale roku w ten sam sposób (a więc w cenach ewidencyjnych) określony jest początkowy i końcowy stan zapasów (poz. 2b i poz. 32a).

Otóż oryginalny jest sposób rejestrowania zmian w stanie materiałów w drodze i przerobie oraz kosztów zakupu i różnic wyceny. Mianowicie wzrost zapasu materiałów w drodze i przerobie ujęty w poz. 14 rubr. 4, a zmniejszenie w poz. 31 rubr. 4.

Wzrost kosztów zakupu i różnic wyceny zapisany ma być w poz. 9 rubr. 4, a zmniejszenie w poz. 18 rubr. 4.

Aby więc określić wartość rzeczywistego przychodu materiałów w kwartale sprawozdawczym (co uwidocznione jest w poz. 9 rubr. 3), należy podsumować dane z rubryk 5—12 w poz. 9 (tzn. wartość materiałów w cenach ewidencyjnych), a następnie dodać do nich dane z poz. 9 rubr. 4

Wzór P-30

Sprawozdanie z wykonania planu obrotów materiałowych i gospodarki nadwyżkami materiałowymi
w kwartale sprawozdawczym I.I. — 31.III.1953 r.

1. Nazwa i adres jednostki samodzielnie bilansującej
2. Nazwa i adres jednostki nadrzędnej

w tysiącach złotych z jednym znakiem po przecinku

L.p.	W Y S Z C Z E G Ó L N I E N I E	Ogółem	Materiały w drodze, koszty zakupu, róż- nice wyceny, mate- riały w przerobie	G R U P Y R O D Z A J O W E							
				123 Materiały podsta- wowe	125 Materiały pomo- nicze	126 Paliwo	127 Części zapasowe maszyn i urządzeń	128, 129 Przed- mioty nie trwałe	132 Opako- wania	135 Odpadki	137 Zapasy nieprze- mysłowe
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
A 1	Normatyw zapasów na początek kwartału sprawozdawczego .	2 250	×	600	300	200	150	700	150	50	100
B 2	Stan zapasów na początek kwartału sprawozdawczego a) . .	3 310	×	1 000	500	400	300	700	200	50	160
	b) . .	3 310	400	800	400	350	300	700	150	50	160
	z tego przypada na zapasy ponadnormatywne:										
3	gospodarczo uzasadnione	790	×	460	80	200			50		
4	gospodarczo nieuzasadnione	170	×		120	50					
5	małowartościowe	210	×				150				60
C	P r z y c h ó d:										
6	według planu rocznego	9 300	×	5 000	1 600	1 200	200	400	500	200	200
7	według planu kwartalnego	2 300	×	1 200	450	300	50	150	100	50	
8	rzeczywisty od początku roku		×								
9	rzeczywisty w kwartale sprawozdawczym	2 350		1 000	500	300	40	160	100	50	
	z tego przypada na:										
	przychód z zakupu										
10	według planu rocznego	9 000	800	4 300	1 500	1 200	100	400	500		200
11	według planu kwartalnego	2 250	200	1 050	400	300	50	150	100		
12	rzeczywisty od początku roku										
13	rzeczywisty w kwartale sprawozdawczym	2 240	200	1 000	500	300		160	80		
14	inne przychody	110	50				40		20	50	
D	R o z c h ó d:										
15	według planu rocznego	9 500	×	5 100	1 650	1 300	300	350	500	200	200
16	według planu kwartalnego	2 300	×	1 200	400	300	50	150	100	50	50
17	rzeczywisty od początku roku		×								
18	rzeczywisty w kwartale sprawozdawczym	2 640	200	1 100	500	400	140	80	100	40	50
	z tego przypada na:										
	z u ż y c i e										
19	według planu rocznego	9 100	800	4 300	1 450	1 300	100	350	500	200	100
20	według planu kwartalnego	2 200	200	1 050	300	300		150	100	50	50
21	rzeczywiste od początku roku										
22	rzeczywiste w kwartale sprawozdawczym	2 400	230	1 100	450	400	40	80	100		

L.p.	W Y S Z C Z E G Ó L N I E N I E	Ogółem	Materiały w drodze kosztu zakupu, róż- nice wyceny, mate- riały w przerobie	G R U P Y R O D Z A J O W E							
				123 Materiały podsta- wowe	125 Materiały pomo- nicze	126 Paliwo	127 Części zapasowe maszyn i urządzeń	128, 129 Przed- mioty nie trwałe	132 Opako- wania	135 Odpadki	137 Zapasy nieprze- mysłowe
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
23	sprzedaż										
24	według planu rocznego	400	30		100		170				100
25	według planu kwartalnego	100	8		50		42				
26	rzeczywista od początku roku										
26	rzeczywista w kwartale sprawozdawczym	150	10		50		90				
	w tym:										
27	zapasy gospodarczo nieuzasadnione										
28	według planu kwartalnego	50			50						
28	rzeczywiste w kwartale sprawozdawczym	50			50						
	zapasy małowartościowe										
29	według planu kwartalnego	50	8				42				
30	rzeczywiste w kwartale sprawozdawczym	100	10				90				
31	inne rozchody	90	30							40	50
E 32	Stan zapasów na koniec kwartału sprawozdawczego a)	3 020	370	700	400	250	200	780	150	60	110
	b)		×								
	z tego przypada na zapasy ponadnormatywne:										
33	gospodarczo uzasadnione	620	×	420	200						
34	gospodarczo nieuzasadnione	160	×		100	50				10	
35	małowartościowe	60	×				50				10
F 36	Normatyw zapasów na koniec kwartału sprawozdawczego	2 180	×	500	250	200	150	780	150	50	100
G	Planowany kredyt bankowy:										
37	celowy	700		500	200						
38	na nadzwyczajne potrzeby										
H	Wykorzystanie kredytu bankowego										
39	celowego	600		400	200						
40	na nadzwyczajne potrzeby	60				50				10	
I	Zgłoszono do sprzedaży:										
41	zapasy gospodarczo nieuzasadnione										
42	w kwartale sprawozdawczym	140			80	50				10	
42	od początku roku do końca kwartału sprawozdawczego	140			80	50				10	
43	zapasy małowartościowe										
43	w kwartale sprawozdawczym	60					50				10
44	od początku roku do końca kwartału sprawozdawczego	60					50				10

Kierownik Zaopatrzenia

Główny (starszy) Księgowy

Dyrektor

(pieczęć)

(wzrost kosztu zakupu i różnic wyceny) oraz poz. 14 rubr. 4 (wzrost zapasów materiałów w drodze i przerobu). Dla uchwycenia rzeczywistego rozchodu (poz. 18 rubr. 3) należy podsumować dane z poz. 18 rubr. 5—12 + poz. 18 rubr. 4 + poz. 31 rubr. 4.

Natomiast przy ustalaniu innych przychodów (poz. 14 rubr. 3) dodaje się tylko dane z rubr. 5—12 z pominięciem rubr. 4. To samo dotyczy innych rozchodów (poz. 31), gdzie rubr. 4 nie podlega wliczeniu. Ten sposób wyliczeń nie jest oczywiście najprostszy i budzi wiele dyskusji oraz omyłek.

Powstaje dalej pytanie, co należy wypełniać w rubryce 4 w pozycjach pozostałych, które nie są zakreskowane (x), a dotyczą obrotów rzeczywistych bądź planowanych.

Instrukcja G.U.S. raz wskazuje, że dane te wynikają z odpowiedniej analityki do konta 121 oraz z zapisów konta 131 — ale następnie poucza, że w poz. 9 i 18 (a więc i w poz. 14 i 31) w rubr. 5—12 należy podać „dane rzeczywiste według ksiąg”, a w rubr. 4 w tych pozycjach salda (wzrost względnie zmniejszenie) kosztów zakupu i różnic wyceny.

Należy sądzić, że w innych pozycjach zgodnie z układem planów zaopatrzenia wstawia się zapewne w rubr. 4 obroty kont 121 (i ewentualnie 131), aby osobno ustalić wartość materiałów w cenach ewidencyjnych, a osobno koszty zakupu i różnice wyceny (czemu merytorycznie odpowiadają tzw. „nakłady zaopatrzenia materiałowego” w latach ubiegłych). Tę metodę przyjęto w przykładzie. Szczegółowe wyjaśnienia co do sposobu ewidencjonowania we wzorze P-30 kosztów zakupu różnic wyceny, a także zmiany stanu materiałów w drodze i w przerobie byłyby więc b. pożądane.

Wątpliwości powstają również przy ustalaniu zapasów ponadnormatywnych — gospodarczo uzasadnionych (poz. 3), gospodarczo nie uzasadnionych (poz. 4), małowartościowych (poz. 5). Z finansowego punktu widzenia zapas ponadnormatywny stanowi różnicę między wartością zapasu faktycznego a wartością normatywu. Ale w ujęciu operatywno-zaopatrzeniowym nie można przecież ograniczyć się do ustalenia tej różnicy dla grup rodzajowych (np. materiały podstawowe czy pomocnicze). Pion zaopatrzenia ustala normatyw dla grup branżowych materiałów, a często nawet dla poszczególnych asortymentów materiałów. Stąd może się okazać, że wartość zapasów ponadnormatywnych jest wyższa niż różnica między wartością zapasu rzeczywistego i wartością normatywu w grupach rodzajowych materiałów (grupy rodzajowe odpowiadają kontom syntetycznym RPK), gdy stan rzeczywisty w niektórych branżach i materiałach wykazuje poziom niższy od normatywu, a w pozostałych występują zapasy ponadnormatywne. Dlatego też pozycje te zapewne wypełniać należy według danych pozaksięgowych, danych z kartotek służby zaopatrzenia — ale Instrukcja G.U.S. o tym nie mówi.

Ilustrację tej rozbieżności znajdujemy w przytoczonym przykładzie sprawozdania P-30 (tabela 5). Jeżeli odjąć od wartości stanu zapasów na

początek kwartału sprawozdawczego tzn. kwoty 3.310 tys. zł. wartość normatywu na początek okresu sprawozdawczego w sumie 2.250 tys. zł., pozostawałaby kwota 1.060 tys. zł. jako wartość zapasów ponadnormatywnych według uproszczonego wskaźnika finansowego. Tymczasem okazuje się, że wartość zapasów ponadnormatywnych wynosi 1.170 tys. zł. jak to wynika z podsumowania wartości zapasów ponadnormatywnych gospodarczo uzasadnionych w kwocie 790 tys. zł. (poz. 3 rubryka 3), wartości zapasów ponadnormatywnych gospodarczo nie uzasadnionych 170 tys. zł. (poz. 4 rubr. 3) i wreszcie zapasów ponadnormowanych małowartościowych 210 tys. zł. (poz. 5 rubryka 3). Badając źródła tej różnicy, stwierdzamy przede wszystkim, że występuje ona w dwu grupach rodzajowych: materiałów podstawowych oraz paliwa. Zapasy ponadnormatywne gospodarczo uzasadnione materiałów podstawowych mają wartość 460 tys. zł. na początek kwartału (poz. 3 rubryka 5), a więc jest to o 60 tys. zł. więcej, niżby wynikało z odjęcia od wartości 1.000 tys. zł. jaką przedstawia ogół zapasów materiałów podstawowych (poz. 2a rubryka 5), wartości normatywu tych materiałów w kwocie 600 tys. zł. Z czego wynika ta różnica? Wynika ona stąd, że na materiały podstawowe składają się surowce: surowiec A i surowiec B. Wartość normatywu surowca A wynosi 300 tys. zł. i surowca B również 300 tys. zł. razem 600 tys. zł.

Wartość zapasów faktycznych surowca A wynosi 760 tys. zł., a surowca B — 240 tys. zł. = razem 1.000 tys. zł. Wartość zapasów ponadnormatywnych surowca A wynosi więc 460 tys. zł., a wartość zapasów surowca B jest niższa o 60 tys. zł. od normatywu. Ponieważ wartości zapasów ponadnormatywnych nie można rzeczowo kompensować z wartością niedoboru zapasów do granic normatywu, wypada ostatecznie, że wyliczenie według asortymentu daje wartość zapasów ponadnormatywnych na kwotę 460 tys. zł., podczas gdy ogólny wskaźnik finansowy dla materiałów podstawowych wykazuje nadwyżkę 400 tys. zł. ponad normatyw. To samo zjawisko w grupie paliw daje różnicę 50 tys. zł. Łącznie zatem stan zapasów ponadnormatywnych w ujęciu grup branżowych przewyższa o 110 tys. zł. globalny wskaźnik finansowy.

W ogóle należałoby ustalić, jakie dane czerpie sprawozdanie P-30 ze źródeł księgowych, a jakie z ewidencji służby zaopatrzenia — tym bardziej, że sprawozdanie to podpisuje kierownik zaopatrzenia obok głównego księgowego.

W świetle powyższych uwag, do których można by niejedno dorzucić, sprawozdanie wg wzoru P-30 wymaga odpowiedniej korekty układu i uzupełnienia komentarza o sposobie jego sporządzania.

* * *

W jakim kierunku iść może analiza ekonomiczna sprawozdawczości finansowej w zakresie gospodarki materiałowej? Jakiego rodzaju wnioski pozwalała ta sprawozdawczość wysunąć celem podjęcia stosownych środków zaradczych w wypadku uchybień?

Ocena gospodarki materiałowej przedsiębiorstwa przemysłowego dotyczy w zasadzie jego stanu zapasów w porównaniu z obowiązującymi normatywami, rozmiaru przychodów z zakupu i innych źródeł, rozchodu na cele produkcyjne i pozaprodukcyjne, wreszcie akcji upłynnienia gospodarczo nie uzasadnionych — zbędnych i nadmiernych zapasów materiałowych. Osobne zagadnienia stanowią: przyspieszenie obiegu środków obrotowych w grupie materiałów oraz prawidłowość sfinansowania zapasów materiałowych.

Zasadnicze dane o wartości zapasów w poszczególnych grupach materiałowych znajdują się, jak wspomniano, w grupie B aktywów bilansu (wzór P-23). Są to dane o zapasach na początek roku i koniec okresu sprawozdawczego. Ponieważ podano tam również wartość normatywów dla tychże grup materiałowych i w takich samych datach, nie trudno ustalić, jak w aspekcie finansowym przedstawia się wartość zapasów ponadnormatywnych oraz jak kształtuje się ich wzrost lub ubytek w ciągu okresu sprawozdawczego. Ale aspekt finansowy jest niewystarczający. Przede wszystkim może okazać się, że choćby np. w grupie materiałów podstawowych nie było w globalnym zestawieniu wartościowym przekroczenia zapasu normatywnego, to w odniesieniu do poszczególnych ważnych surowców wystąpić może bądź niepokojący brak w stosunku do normatywu, bądź też nadmiar zapasu. Jeśli zaś zbadać bliżej charakter zapasów ponadnormatywnych, to okazać się może, że są one albo zaplanowane, albo są wynikiem przejściowego zatoru (np. spiętrzenie dostaw) i wtedy oczywiście kłopot jest przejściowy. Może się jednak okazać, że są to zapasy zgola nieprzydatne, małowartościowe, których przedsiębiorstwo nie może pozbyć się od dłuższego czasu.

Wskazówki w tym przedmiocie znaleźć można w sprawozdaniu P-30. W każdym razie informacje finansowe w tym przedmiocie są niewystarczające.

Odchylenia finansowe od normatywów stanowią winny sygnał dla głównego księgowego do analizy sytuacji wspólnie z szefem zaopatrzenia.

Brak odchylenia finansowych nie może być powodem do zupełnego samouspokojenia, gdyż dane finanse dotyczą globalnej wartości grup materiałowych i często stanowią kwotę wypadkową kształtowania się wartości poszczególnych branż i materiałów, których stan może być różny w porównaniu z normatywem.

Informacje w tym względzie wynikać będą z kartotek zaopatrzenia i zapisów księgowości analitycznej.

O realizacji planu zaopatrzenia, zarówno drogą zakupów jak i z innych źródeł, mówią dane sprawozdania P-30. Należy tu jednak zaznaczyć, że globalna suma przychodów nie charakteryzuje dostatecznie prawidłowości przychodów w poszczególnych asortymentach materiałów. Wskaźniki finansowe muszą być zatem uzupełnione danymi statystycznymi z kartotek zaopatrzenia. Trzeba przy tym wziąć pod uwagę, że występujące czasami zmiany cen mogą znacznie zaciemnić obraz sytuacji i korzystne wskaźniki finansowe mogą nie znajdować odpowiednika w aktualnym

pokryciu zapasami. Zresztą zmiany cen trzeba uwzględniać przy wszelkich analizach zapasów materiałowych.

O zużyciu materiałów w stosunku do planu informuje sprawozdanie P-25 oraz P-30. W wypadku odchylenia bliższe wyjaśnienia znaleźć można niewątpliwie w kalkulacjach jednostkowych kosztu własnego (wzór P-27), które sporządza się dla głównych wyrobów przedsiębiorstwa i w których materiały występują odrębnie gdy stanowią koszty bezpośrednie (ujęte ilościowo i wartościowo). Dla analizy na tym odcinku niezbędne jest również wykorzystanie sprawozdania z wykonania planu zużycia materiałów według ilości (wzór P-20), które docierają do komórek zaopatrzenia.

Jeśli chodzi o źródłowe badanie sprawy, to wydaje się celowe, aby zestawienia zużycia materiałów bezpośrednich posegregowane według zleceń produkcyjnych, docierały po ich wykorzystaniu dla celów kalkulacji wynikowej do komórek planowania operatywno-produkcyjnego.

Akcja upłynniania remanentów zajmuje znaczną pozycję w sprawozdawczości finansowej. W miesięcznych „sprawozdaniach terminowych” (P-22) wskazuje się (w poz. 22 i 23), jaka jest wartość zapasów materiałowych, zgłoszonych do upłynnienia i ile z tego sprzedano. W „danych uzupełniających” do bilansu (P-23) znajdujemy wartość zapasów zbędnych i zapasów zgłoszonych do upłynnienia oraz upłynnionych w okresie sprawozdawczym.

Wreszcie sprawozdanie P-30 informuje już według grup rodzajowych materiałów, jakie zapasy gospodarczo nie uzasadnione i małowartościowe zgłoszono do upłynnienia, jakie sprzedano rzeczywiście i jakie planowano sprzedać.

Dla gruntownego zbadania sprawy wypadnie sięgnąć do szczegółowej kartoteki w komórce zaopatrzenia.

Zasadniczo sprawozdanie z wykonania planu przyspieszenia obiegu środków obrotowych (P-31) nie przewiduje odrębnego wyliczania wskaźników dla zapasów materiałowych. Ponieważ jednak w sprawozdaniu tym podany jest również przeciętny stan zapasów materiałowych, oraz zapasów nieprzemysłowych (Poz. 2,5) można na zasadach ogólnych obliczyć zwolnienie względnie związanie środków obrotowych w grupie materiałów. Wynikające stąd wnioski posłużyć mogą dla scharakteryzowania gospodarki materiałowej przedsiębiorstwa na tym tak ważnym odcinku.

Pokrycie odpowiednimi funduszami własnymi lub obcymi wartości zapasów materiałowych wskazuje na prawidłowość gospodarki finansowej przedsiębiorstwa. W tym przedmiocie dostarcza odpowiednich danych bilans P-23 (grupa B aktywów i grupa B pasywów oraz dane uzupełniające) a także sprawozdanie P-30.

Specjalną uwagę należy zwrócić na to, jak sfinansowane są kredytami bankowymi zapasy ponadnormatywne.

Sposób sfinansowania zapasów ponadnormatywnych świadczy o racjonalności ich zagospodarowania i stanowi świadectwo — nie tylko bankowe — o poziomie pracy tak szefa zaopatrzenia, jak i głównego księgowego.

Naszkicowane powyżej uwagi, aczkolwiek nadają się do uzupełnienia i pogłębienia, wskazują tym niemniej na potrzebę najdalej idącej współpracy między pracownikami aparatu zaopatrzenia i księgowości.

Na tle sprawozdawczości finansowej uwypatnia się potrzeba pełnego powiązania wymogów rachunkowości z postulatami operatywnej działalności w zakresie gospodarki materiałowej. Stanu obecnego za całkowicie zadowalający uważać nie można. Zarówno przy sporządzaniu planów zaopatrzenia materiałowego jako też przy ich realizacji, a w szczególności przy zagospodarowywaniu nadwyżek materiałowych, w nielicznych

tylko przedsiębiorstwach występuje harmonijne współdziałanie zaopatrzeniowców oraz księgowych i finansistów.

Nadto same formy ewidencji i wzory sprawozdawczości finansowej i zaopatrzeniowej — chociaż ostatnio wybitnie polepszone pod kątem ich operatywnej przydatności — nadają się jeszcze do przedyskutowania co do ujednolicenia w ujmowaniu szeregu zagadnień (np. obrotów w zakresie produkcji własnej, ewidencji przedmiotów nietrwałych, rejestracji odchyłeń w realizacji planu zaopatrzenia itp.).

Wypowiedzi dyskusyjne zainteresowanych fachowców mogłyby naświetlić sprawę o tyle, aby nie było żadnych trudności przy wykorzystaniu przez pion zaopatrzenia wielkich osiągnięć ostatniej reformy rachunkowości.

RACJONALNE GOSPODAROWANIE MATERIAŁAMI

Mgr ANDRZEJ BONTEMPS

Zagadnienia racjonalnej gospodarki materiałami ogniotrwałymi

Deficytowość materiałów ogniotrwałych i związana z tym konieczność sprowadzania poważnych ich ilości z zagranicy — wymaga zwrócenia szczególnej uwagi na zagadnienie gospodarki tymi wyrobami. Niewłaściwa gospodarka materiałami ogniotrwałymi w zużywających je resortach jest przyczyną poważnego ich marnotrawstwa. Marnotrawstwo materiałów ogniotrwałych wyraża się przede wszystkim w nadmiernym i niewłaściwym zużyciu, w niewłaściwym magazynowaniu, transporcie i ekspedycji, w niewykorzystywaniu materiałów pochodzących z remontów oraz nieustawieniu planowych środków organizacyjno-technicznych dla stosowania materiałów zastępczych i ich kontroli.

W tej sytuacji, pomimo że podjęto szereg doraźnych środków, zaistniała potrzeba dokonania zasadniczych zmian w sposobie gospodarowania materiałami ogniotrwałymi.

Konferencje poświęcone zagadnieniom marnotrawstwa materiałów ogniotrwałych, które odbyły się w Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego i Centralnym Urzędzie Gospodarki Materiałowej, wykazały błędy w dotychczasowej gospodarce i wytyczyły linie, zmierzające do jej usprawnienia.

W dniu 1 sierpnia 1953 r. powzięta została Uchwała Prezydium Rządu Nr 587 w sprawie wprowadzenia racjonalnej gospodarki materiałami ogniotrwałymi.

Do najpilniejszych zadań, o których mówi Uchwała Rządu, na odcinku gospodarowania materiałami ogniotrwałymi należy zaliczyć:

1. Obniżenie ilości stłuczki przez usprawnienie załadunku, transportu, wyładunku i magazynowania.

Zagadnieniom tym poświęcony jest § 3 i § 12 Uchwały. § 3 Uchwały nakłada obowiązek na Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego wydania przepisów o gospodarowaniu materiałami ogniotrwałymi, sprowadzających się do:

a) ustalenia zasad prawidłowego załadunku transportu i wyładunku materiałów ogniotrwałych.

Niszczenie materiałów ogniotrwałych występuje: w zakładach produkujących te wyroby, szczególnie na odcinku transportu wewnętrznego, w transporcie do odbiorcy i przeładunkach oraz na skutek złego magazynowania i złego obchodzenia się z nimi na miejscu zużycia. Np. przeprowadzona kontrola na jednej z hut stwierdziła, że wyroby były wyrzucane z wózków na ziemię z wysokości 1,5 metra. Wobec znacznej ilości stłuczki, dochodzącej nawet w poszczególnych wypadkach do 11%, zagadnienie transportu nabiera specjalnego znaczenia.

b) ustalenia przepisów magazynowania materiałów ogniotrwałych.

Przeprowadzone kontrole przez Państwową Inspekcję Gospodarki Materiałowej wykazały niejednokrotnie niewłaściwe magazynowanie materiałów. Zdarzały się przypadki, że materiały ogniotrwałe trzymane są na placu na wolnym powietrzu, ulegając zniszczeniu przez warunki atmosferyczne; często wyroby składowane są na wysokość przekraczającą 2 m, a u wielu odbiorców poszczególne sortymenty są pomieszane.

Przykładem tego może być przytoczony poniżej urywek z protokołu z dokonanej kontroli na jednym z zakładów w Przemysle Chemicznym. „Wskutek nienależytego składowania, niedbałego wyładunku i braku troski o konserwację oraz przerzucania z miejsca na miejsca przez firmy prowadzące roboty inwestycyjne — materiały znajdujące się w stanie uszkodzonym i częściowo potłuczonym. Procentowo określić można stopień użyteczności na ca 70—75%. Nie negując, że warunki składowania, wobec braku odpowiednich magazynów — są trudne, stwierdza się, że:

Kierownictwo Zakładu nie zatroszczyło się we własnym zakresie o zabezpieczenie i uporządkowanie materiałów. Podobnie wygląda sprawa z ewidencją przychodową. Inspektorzy stwierdzili

na placu bezładną kupę szamotu, w czym cegła i różne kształtki nigdzie nie zaprzychodowane.

Reasumując, „gospodarka materiałami ogniotrwałymi jest w wysokim stopniu niewłaściwa i wymaga szybkiego usprawnienia“.

Przytoczony urywek z protokołu nie wymaga dalszego komentarza.

W wielu wielkich zakładach stwierdzono dalej niewłaściwe zabezpieczenie magazynów, nieznamość przepisów magazynowania, dowolne pobieranie materiałów z magazynów. Te wszystkie czynniki powodują marnotrawstwo materiałów i odbijają się na wysokości zapotrzebowanych przez poszczególne resorty ilości.

c) ustalenia zasad gospodarki materiałami ogniotrwałymi, pochodzącymi z remontów w kierunku otrzymania maksymalnego pierwotnego uzysku oraz klasyfikacji ich na surowce wtórne.

d) kontroli zużycia materiałów ogniotrwałych wydawanych do budów i remontów.

Materiały wydawane do remontów muszą być zgodne z potrzebami. Zaistniały wypadki, że na skutek niewłaściwej segregacji i braku kart ewidencyjnych w magazynie — do remontu brano kształtki o większym wymiarze obciosując je przy murowaniu, podczas gdy potrzebne rozmiary zostały później znalezione w magazynie. Również niejednokrotnie niewmurowane resztki wyrobów pozostają na miejscu remontu i ulegają zniszczeniu.

Z zagadnieniami obniżenia procentu stłuczki łączy się ściśle sprawa plac, o której mówi § 12 Uchwały zobowiązujący Ministra Hutnictwa do wydania za zgodą Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego regulaminu premiowania pracowników transportu i ekspedycji producentów i odbiorców materiałów ogniotrwałych, w którym wysokość premii uzależniona będzie od zmniejszenia ilości stłuczki.

Zagadnienie premiowania pracowników zatrudnionych przy wyladunku i załadunku oraz transporcie materiałów ogniotrwałych nie jest uregulowane żadnymi przepisami, gdyż dotychczas nie są opracowane normy na tego rodzaju czynności.

Pracownicy ci wynagradzani się obecnie według ogólnych zasad.

II. Wyeliminowanie, tam gdzie jest to możliwe, materiałów ogniotrwałych przez zastąpienie ich innymi materiałami łatwiejszymi do wyprodukowania.

§ 13 Uchwały nakłada obowiązek na zainteresowanych Ministrowi sprawować nadzór w szerokim zakresie stałych prac na odcinku wprowadzania rozwiązań technicznych pozwalających na stosowanie materiałów zastępczych celem wyeliminowania w poszczególnych przypadkach stosowania materiałów ogniotrwałych szczególnie deficytowych lub ograniczenia ich stosowania.

Na tej drodze niewątpliwie da się uzyskać poważne oszczędności w zużyciu materiałów ogniotrwałych.

Jako przykłady zastosowania materiałów zastępczych należy wymienić między innymi:

1) wprowadzenie betonów ogniotrwałych, których zastosowanie przyspiesza remont i zaoszczędza materiały ogniotrwałe,

2) stosowanie bloków węglowych lub węglowo-koksowych w dolnych częściach wielkich pieców, przykłady czego mamy w ZSRR,

3) wprowadzenie mas wieloszamotowych do bloków dla wanien szklarskich, formowanie ich przez ubijanie pneumatyczne lub stosowanie prasy hydraulicznej,

4) stosowanie sztucznych materiałów ogniotrwałych jak łupków kwarcytowych i piaskowców do wanien szklarskich i kopulaków,

5) szersze wprowadzenie dolomitu stabilizowanego,

6) zastąpienie szamotów w agregatach pracujących w zakresie temperatur do 1000°C (przede wszystkim piece Hoffmana w cegielnictwie) materiałami z trudnotopliwych glin,

7) zastosowanie metody prasowania prasami hydraulicznymi przy produkcji kapsli w ceramice szlachetnej, co winno zwiększyć ich obrotowość,

8) właściwe stosowanie materiałów ogniotrwałych, z punktu widzenia ich przeznaczenia (jakość).

Szereg prac na tym odcinku jest już wprowadzonych, jednakże ważność zagadnienia wymaga wzmożenia wysiłków.

Z prac przeprowadzanych w kierunku uzyskania oszczędności w zużyciu materiałów ogniotrwałych, a które w najbliższym czasie powinny dać duży efekt — należy wymienić zagadnienie zastosowania w kolejnictwie specjalnej zaprawy i masy do powlekania palenisk kotłów w parowozach.

Zaprawa ta ma za zadanie nie dopuszczać do rozluźnienia kształtek, masa służy do zabezpieczenia sklepienia przed niszczącym działaniem pyłu węglowego.

Dotychczas przeprowadzone próby dały już pozytywne rezultaty; powodują zwiększenie przebiegu parowozów.

Przy szerokim zastosowaniu masy we wszystkich DOKP, roczne zapotrzebowanie Ministerstwa Kolei na kształtki szamotowe powinno się obniżyć o ca 40%.

W dniu 25.6. 53 r. odbyła się w Centralnym Urzędzie Gospodarki Materiałowej konferencja w powyższej sprawie, która ustaliła kierunki jak najszerzego wprowadzenia masy w kolejnictwie i przeprowadzenia szeroko zakrojonych prób.

Po ostatecznym stwierdzeniu przydatności omawianej masy — należy jej zastosowanie rozszerzyć również do kotłów stacjonarnych.

III. Uporządkowanie gospodarki zapasami przez właściwe upłynnienie materiałów, nadających się i potrzebnych do produkcji w innym miejscu.

Zagadnienie to porusza § 8 i § 9 Uchwały Rządu, postanawiając w § 8, że właściwi ministrowie zarządzają przeprowadzenie w podległych jednostkach ewidencji materiałów ogniotrwałych i podstawiają do dyspozycji dystrybutora do dnia 1 grudnia 1953 r. te materiały, które nie mogą być wykorzystane w ramach resortu lub nadają się wyłącznie na surowce wtórne. Jednocześnie § 9 zobowiązuje Ministra Hutnictwa do wydania przepisów regulujących tryb postępowania przy upłynieniu zbędnych, nadmiernych i niechodliwych wyrobów.

Zagadnienie remanentów materiałów ogniotrwałych jest zagadnieniem specyficznym w gospodarce materiałowej.

Wykazywane dotychczas zapasy w poszczególnych resortach nie dają właściwego obrazu i mogą spowodować nieścisłości przy układaniu bilansów materiałowych.

W przeważających wypadkach duża część wykazanych przez resorty zapasów, jest niechodliwa i nie nadaje się do użytku; wyroby te zalegają w magazynie, zajmują zbędnie i tak zbyt szczerpłe powierzchnie magazynowe. Na niechodliwe zapasy składają się wyroby zalegające niejednokrotnie od kilkunastu lat, pochodzące często z okresu gospodarki kapitalistycznej jak również remanenty z okresu powojennego powstałe na skutek błędnego zamawiania niewłaściwych wymiarów.

O ilości niechodliwych materiałów, świadczy fakt, że np. w Hutnictwie, na ogólny stan zapasów w szamocie — ca 30% stanowią wyroby mało chodliwe lub zupełnie nie nadające się do użycia.

Jednakże w wielu wypadkach artykuł niechodliwy dla danego zakładu może mieć zastosowanie dla zakładów podległych innemu resortowi. Dlatego przeprowadzenie ewidencji pod tym kątem widzenia jest niesłychanie ważne, gdyż pozbawienie dystrybutorowi do dyspozycji materiałów nieszkodliwych dla danego resortu może dla całości gospodarki przynieść znaczne oszczędności i przyczynić się do zmniejszenia deficytu. Jednocześnie przeprowadzenie tej akcji przyniesie w konsekwencji możliwość ustalenia właściwych zapasów w resortach i da właściwą podstawę do dokonywania przydziałów.

Ewidencja zapasów, o której mówi § 8 Uchwały jest pomyślana jako ewidencja generalna własnie pod kątem stwierdzenia potrzeb zakładów dla zadań planowych i przekazanie zbędnych i nadmiernych materiałów do dyspozycji jednostki zbytu.

Zachodzą również wypadki, że niecały posiadany materiał na zakładzie objęty jest ewidencją. Przykładem powyższego mogą być Zakłady Syntezy Chemicznej w Oświęcimiu, gdzie przeprowadzone kontrole ujawniły znaczne ilości materiałów nieewidencjonowanych i znajdujących się częściowo w niezabezpieczonych składach na wolnym powietrzu. Ten stan rzeczy powodował z jednej strony marnotrawstwo materiałowe na skutek niszczenia się wyrobów, z drugiej strony stworzył fałszywy obraz stanu przez nieuwzględnienie tych zapasów w bilansie materiałowym na 1953 r.

Zagospodarowanie powyższych zapasów w II kwartale br. przyniosło gospodarce państwowej wiele setek ton deficytowego materiału.

IV. Wykorzystanie do dalszego zużycia materiałów odzyskiwanych przy remontach agregatów oraz właściwa gospodarka surowcami wtórnymi materiałów ogniotrwałych w szczególności przez zabezpieczenie surowców przed dalszym niszczeniem i szybkie dostarczenie do ponownego przerobu.

Kierunki realizacji wyżej sformułowanych zadań określają paragrafy 4, 5, 6, i 7 Uchwały Rządu.

§ 4 Uchwały nakłada obowiązek na właściwych Ministrów opracowania zagadnienia powtórnego wykorzystania w jak największym procencie materiałów pochodzących z remontów i rozbiórki dla celów wewnętrznych zakładu względnie resortu.

Powtórne wykorzystanie materiałów do tych samych lub mniej odpowiedzialnych przeznaczeń nie jest dotychczas odpowiednio postawione i niejednokrotnie zakłady jak i przedsiębiorstwa budowlane ustosunkowują się niechętnie do użycia materiałów powrotnych.

Natomiast możliwości powtórnego użycia są duże. Np. w piecach walcowniczych jest możliwość ponownego zużycia cegły szamotowej w ilości co najmniej 9% materiałów zapotrzebowanych.

O zagadnieniu wtórnego zużycia mówi dalej § 7 Uchwały, nakładający obowiązek segregowania surowców wtórnych, będących w posiadaniu Przedsiębiorstwa Zbiórki Złomu, celem uzyskania materiałów, które mogą mieć jeszcze zastosowanie i mogą być ponownie zużyte na mniej odpowiedzialne przeznaczenia.

W konsekwencji przepis ten nakazuje dokonywania drugiej selekcji surowców wtórnych.

Pierwszą dokonuje zakład w myśl przepisów § 4 Uchwały i wykorzystuje w maksymalnym procencie materiały pochodzące z remontów i rozbiórki. Z chwilą postawienia złomu do dyspozycji Przedsiębiorstwa Zbiórki Złomu, Przedsiębiorstwo to powinno dokonać drugiej selekcji celem otrzymania dalszego uzysku na zaspokojenie częściowe np. potrzeb zakładów żuźniarskich, piekarń i spółdzielczości. Przez analogię przepis ten powinien również dotyczyć zakładów produkcyjnych, które niejednokrotnie materiały o małych wadach a świetnie nadające się do ww. celów, a nawet i ważniejszych, bezkrytycznie przeznaczają na złom, do powtórnego przerobu.

Z zagadnieniem powyżej omówionym łączy się ściśle sprawa kontroli gospodarki zbiórki złomem. Dotychczasowa gospodarka złomem nie jest należyście postawiona w resortach, co powoduje, że pewne ilości złomu przedostają się na hałdy oraz to, że złom nie jest należyście zabezpieczony. Również dostawy złomu są niki i nie są prowadzone, poza hutnictwem, w sposób planowy.

Resorty powinny ustalić mobilizujący plan zbiórki i dostaw złomu materiałów ogniotrwałych.

W związku z tym § 5 Uchwały zobowiązuje właściwych Ministrów do zarządzenia zwiększenia dostaw surowców wtórnych oraz do ich planowej zbiórki. Jednocześnie § 6 Uchwały zobowiązuje Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego do wydania przepisów ustalających zasady sporządzenia oraz tryb składania planów zbiórki i dostaw surowców wtórnych.

Przepisy te powinny określić rodzaj planów (miesięczne, kwartalne, roczne) termin i sposób składania, zatwierdzania, nadzór wykonania itp.

V. Programy oszczędnościowe.

W § 2 Uchwała postanawia opracowanie i wprowadzenie w życie do 31 sierpnia br. programów oszczędnościowych zużycia materiałów ogniotrwałych.

Program taki opracowany w oparciu o ustalone środki i kierunki organizacyjno-techniczne powinien posiadać każdy zakład zużywający materiały ogniotrwałe.

Niezależnie od tego resorty powinny ustalić szereg programów prac naukowo-badawczych celem stałego rozpracowywania zagadnienia materiałów zastępczych, typizacji urządzeń, normalizacji wyrobów, norm zużycia itd.

W szczególności Uchwała w § 14 poleca prowadzenie stałych prac na odcinku normalizacji kształtek materiałów ogniotrwałych celem zmniejszenia stosowanego dotychczas zbyt szerokiego asortymentu.

Zmniejszenie różnorodności agregatów oraz uproszczenie i zredukowanie ilości sortymentów kształtek powinno przynieść znaczne oszczędności.

Dotychczasowy stan powoduje, że duża ilość zamówień składana jest na kilka czy kilkanaście sztuk różnego rodzaju specjalnych kształtek, co pociąga konieczność każdorazowego przygotowywania specjalnych form. W związku z tym § 15 Uchwały nakłada na właściwych ministrów obowiązek zarządzenia uwzględniania w projektach w maksymalnym rozmiarze kształtek znormalizowanych przy obowiązkowym wykorzystaniu wszystkich możliwości technicznych dla oparcia projektu budowy o istniejący asortyment wyrobów znormalizowanych.

Zagadnienie typizacji urządzeń i normalizacji wyrobów jest ważne zarówno dla nowych obiektów jak i przebudowywanych. Sprawą tą powinny się zająć biura projektów i inwestorzy.

Drugie zagadnienie na które powinni inwestorzy zwrócić baczną uwagę — to sprawa nadmiernego zużycia materiałów ogniotrwałych w stosunku do normy zużycia oraz straty powstające na skutek błędów w dokumentacji technicznej, powodujących nieraz konieczność dokonywania przeróbek.

VI. Usprawnienie sprawozdawczości.

W celu umożliwienia prowadzenia racjonalnej gospodarki materiałami ogniotrwałymi § 10 Uchwały zobowiązuje Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego do wprowadzenia w porozumieniu z Prezesem Centralnego Urzędu Gospodarki Ma-

teriałowej począwszy od 1. 1. 1954 r. obowiązkowej sprawozdawczości w zakresie produkcji, dostaw, zapasów oraz zużycia, z wydzieleniem zużycia wtórnego celem stwierdzenia i kontroli wtórnego wykorzystania materiałów.

Stwierdzono, że szereg resortów obecnie nie posiada cyfr zużycia materiałów w swych zakładach, nie zna przebiegu realizacji dostaw ani o posiadanych zapasach. Brak powyższego może stworzyć niebezpieczne sytuacje, gdyż niejednokrotnie resorty zwracają się o dostawę materiałów dopiero wówczas gdy grozi awaria lub przestój, podczas gdy analiza dostaw, zużycia i zapasów pozwoli na wcześniejsze sygnalizowanie zaistniałych trudności, dystrybutorowi zaś ułatwi prowadzenie zaopatrzenia materiałowego.

VII. Usprawnienie prac aparatu dystrybucji.

Racjonalna gospodarka materiałami ogniotrwałymi oraz właściwe zaopatrzenie odbiorców wiąże się w dużej mierze z pracą aparatu dystrybucyjnego.

Uchwała omawiana nakłada w § 11 na dystrybutora obowiązek prowadzenia stałej analizy zużycia oraz realizacji dostaw dla resortów w oparciu o zatwierdzone przydziały i kształtowanie się zapasów u odbiorców oraz każdorazowe badanie otrzymywanych zamówień pod względem celowości stosowania zapotrzebowanego materiału.

Zgodnie z powyższym, dystrybutor powinien prowadzić racjonalną gospodarkę materiałami ogniotrwałymi zarówno z produkcji krajowej jak i pochodzących z importu, badać stany zapasów oraz zużycia u odbiorców i aktualne stany remanentów.

Powyższe prace należy prowadzić w oparciu o sprawozdawczość (§ 10 Uchwały), którą dystrybutor winien otrzymywać zarówno od odbiorców jak i od wszystkich producentów materiałów ogniotrwałych.

Wobec ważności zagadnienia jakim jest obecnie problem należytego zaopatrzenia odbiorców w materiały ogniotrwałe oraz dla umożliwienia wykonania poszerzonych zadań dystrybutora, Uchwała w § 16 zobowiązuje Ministra Hutnictwa do powołania i zorganizowania do dnia 1 października 1953 r. w Centralnym Zarządzie Przemysłu Materiałów Ogniotrwałych — Biura Zbytu Materiałów Ogniotrwałych.

ZARZĄDZENIA I INSTRUKCJE

Tryb zaopatrzenia materiałowo-technicznego

Na podstawie art. 1 i art. 3 ust. 1 pkt 1 dekrety z dnia 29 października 1952 r. o gospodarowaniu artykułami obrotu towarowego i zaopatrzenia (Dz. U. Nr 44, poz. 301) oraz § 3 pkt 1 lit. e) rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 kwietnia 1949 r. w sprawie zakresu działania Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego (Dz. U. Nr 26 poz. 190 i Nr 61 poz. 478 oraz z 1950 r. Nr 22 poz. 188) Przewodniczący P.K.P.G. zarządzeniem Nr 221 z dn. 10.VIII.53 r. ustalił co następuje:

Rozdział I

Postanowienia wstępne

§ 1.

1. Zarządzenie dotyczy artykułów przeznaczonych na zaopatrzenie materiałowo-techniczne jednostek państwowych i spółdzielczych:

1) rozdzielanych przez:

- a) Prezydium Rządu,
- b) ministerstwa i centralne urzędy,
- c) centrale zbytu, zwane w dalszej części zarządzenia: „rozdzielający”,

2) nierozdzielanych.

2. Artykuły określone w ust. 1 zwane są w dalszej treści zarządzenia materiałami.

§ 2.

Ilekoć w dalszej treści zarządzenia mowa jest o ministrach i ministerstwach należy przez to rozumieć również kierowników centralnych urzędów i centralne urzędy.

§ 3.

Ilekoć w zarządzeniu mowa jest o centrali zbytu należy przez to rozumieć właściwą organizację zbytu, do

której należy wykonanie części rozchodowej planu rozdziału i rozprowadzanie materiałów.

§ 4.

Postanowienia niniejszego zarządzenia obowiązują o ile szczególne zarządzenia o trybie zaopatrzenia w materiały nie stanowią inaczej.

Rozdział II

Plany rozdziału, przydziały i rozdzielniki

§ 5.

1. Ogólna ilość materiału przeznaczona w planie rozdziału dla odbiorców określonego resortu stanowi przydział.

2. Przydziały ustalone są na rok kalendarzowy z podziałem na kwartały.

3. Przydziałami dysponują jednostki wymienione w planie rozdziału.

§ 6.

1. Wysokość przydziału materiału wynika z planu rozdziału.

2. Wysokość przydziału materiału dla odbiorców nie podporządkowanych jednostkom wymienionym w planie rozdziału, a objętych w tym planie pozycją „różni odbiorcy” ustala ministerstwo sprawujące nadzór nad centralą zbytu, a jeśli chodzi o materiały określone w § 1 ust. 1 pkt. 1 lit c) — właściwa centrala zbytu.

§ 7.

1. Rozdzielający wymienieni w §1 ust. 1 pkt. 1 lit b) i c) mogą w ramach planu rozdziału tworzyć w uzasadnionej wysokości rezerwę materiałów rozdzielanych w celu pokrywania potrzeb dodatkowych nie przewidzianych planem rozdziału.

2. Do rezerwy, o której mowa w ust. 1, wchodzi również materiały pochodzące z produkcji ponadplanowej.

§ 8.

Centrala zbytu zawiadamia jednostki wymienione w planie rozdziału o wysokości przydziału w terminie 14 dni od dnia ustalenia tego planu.

§ 9.

1. W terminie 14-tu dni od dnia otrzymania zawiadomienia o wysokości przydziału jednostki, które otrzymały zawiadomienie rozdzielają przydział materiałów na podległych im odbiorców i przesyłają rozdzielniki do wiadomości centrali zbytu.

2. W razie nieprzesłania rozdzielników Centralny Urząd Gospodarki Materialowej, jeśli chodzi o materiały określone w § 1 ust. 1 pkt. 1 lit a) lub rozdzielający, jeśli chodzi o materiały określone w § 1 ust. 1 pkt. 1 lit b) i c) może unieważnić przydział i zaliczyć go do grupy „różni odbiorcy” lub do rezerwy materiałów. Jeśli chodzi o materiały określone w § 1 ust. 1 pkt. 1 lit a) i b) unieważnienie następuje na wniosek centrali zbytu.

3. Jednostki dysponujące przydziałem mogą w ramach otrzymanego przydziału pozostawić rezerwę materiałów do swej dyspozycji, jeśli szczególne zarządzenia o trybie zaopatrzenia w materiały przewidują taką możliwość.

§ 10.

1. W przypadku zmian organizacyjnych jednostek podległych, jednostki dysponujące przydziałami dokonują odpowiednich zmian w rozdzielnikach i powiadomią o nich centralę zbytu.

2. W przypadku gdy na skutek zmian, o których mowa w ust. 1 nastąpiło przeniesienie części przydziału na rzecz jednostki podległej innemu ministrowi, jednostka dysponująca przydziałem zawiadamia również o zmianach:

- 1) Centralny Urząd Gospodarki Materialowej, jeśli chodzi o materiały określone w § 1 ust. 1 pkt. 1 lit. a),
- 2) rozdzielającego, jeśli chodzi o materiały określone w § 1 ust. 1 pkt. 1 lit. b) i c),
- 3) centralę zbytu.

§ 11.

W razie zrzeczenia się przydziału jednostka dysponująca przydziałem zawiadamia o tym:

- 1) Centralny Urząd Gospodarki Materialowej, jeśli chodzi o materiały określone § 1 ust. 1 pkt. 1 lit. a),

2) rozdzielającego, jeśli chodzi o materiały określone w § 1 ust. 1 pkt. 1 lit. b) i c),

3) centralę zbytu.

§ 12.

1. W przypadkach wyjątkowych uzasadnionych szczególnie ważnymi względami gospodarczymi ministerstwa mogą składać wnioski o przyznanie dodatkowych przydziałów. Wnioski powinny być podpisane przez właściwych ministrów.

2. Wnioski o przyznanie dodatkowych przydziałów składa się za pośrednictwem centrali zbytu:

- 1) Prezesowi Centralnego Urzędu Gospodarki Materialowej, jeśli chodzi o materiały określone w §1 ust. 1 pkt. 1 lit. a),
- 2) rozdzielającemu, jeśli chodzi o materiały określone w § 1 ust. 1 pkt. 1 lit. b) i c).

3. Wniosek powinien określać dokładnie asortyment materiału oraz powinien być uzasadniony. Uzasadnienie powinno zawierać w szczególności następujące dane:

- 1) ilość i rodzaj produkcji lub inne zadania, które mają być wykonane przy użyciu materiałów objętych wnioskiem;
- 2) normę zużycia materiału na jednostkę produkcji,
- 3) zapas materiału w dniu składania wniosku oraz przewidziany okres zużycia zapasu,
- 4) czy materiał nie był przewidziany w planie zaopatrzenia materiałowo-technicznego, czy też został zaplanowany w niedostatecznej ilości oraz przyczynę niezaplanowania materiału lub zaplanowania w niedostatecznej ilości,
- 5) czy potrzeba dodatkowego przydziału wynika z dodatkowych zadań i przez kogo nałożonych,
- 6) stwierdzenie niemożności uzyskania materiału bez dodatkowego przydziału.

4. Centrala zbytu w ciągu 7 dni od dnia otrzymania wniosku przesyła wniosek Prezesowi Centralnego Urzędu Gospodarki Materialowej lub rozdzielającemu (ust. 2) wraz ze swą opinią.

5. Prezes Centralnego Urzędu Gospodarki Materialowej, lub rozdzielający (ust. 2) może upoważnić centralę zbytu do załatwiania wniosków o dodatkowe przydziały we własnym zakresie.

6. Postanowienia §§ 8 i 9 stosuje się odpowiednio.

§ 13.

1. W przypadku awarii odbiorca może złożyć centrali zbytu zamówienie na materiały nie objęte przydziałem.

2. W terminie 7 dni od dnia złożenia zamówienia odbiorca obowiązany jest złożyć wniosek do nadzorującego go ministerstwa o uzyskanie przydziału.

§ 14.

1. W przypadku konieczności złożenia zamówień na materiały przed ustaleniem planu rozdziału Centralny Urząd Gospodarki Materialowej, jeśli chodzi o materiały określone w § 1 ust. 1 pkt. 1 lit. a) lub rozdzielający, jeśli chodzi o materiały określone w § 1 ust. 1 pkt. 1 lit. b) i c) — przyzna przydział zaliczkowy.

2. Postanowienia §§ 8 i 9 stosuje się odpowiednio.

§ 15.

Centrale handlu zagranicznego obowiązane są w terminie 14-tu dni od daty otrzymania przydziału uzgodnić z centralą zbytu asortyment materiałów przeznaczonych na eksport.

§ 16.

Przepisy niniejszego rozdziału nie mają zastosowania do materiałów nierozdzielanych.

Rozdział III

Składanie i realizacja zamówień

§ 17.

1. Zamówienia powinny być składane do centrali zbytu w trzech egzemplarzach.

2. Należy składać oddzielnie zamówienia:

- 1) na każdy okres,* którego dotyczy przydział,
- 2) w przypadku różnych adresów wysyłkowych,
- 3) na każdy rodzaj lub grupę materiałów.

§ 18.

1. Zamówienie powinno zawierać:

- 1) określenie zamawiającego,
- 2) datę i numer zamówienia,
- 3) powołanie na przydział ze wskazaniem rozdzielającego oraz daty i numeru zawiadomienia o wysokości przydziału,
- 4) ilość materiału,
- 5) oznaczenie materiału wg obowiązującej nomenklatury ze wskazaniem klasy, gatunku, przekroju, profilu, wymiaru itp. przy ewentualnym powołaniu się na katalogi, cenniki lub normy oraz z ewentualnym wskazaniem warunków technicznych i dołączeniem rysunków technicznych,
- 6) terminy odbioru lub wysyłki ze wskazaniem ilości materiału jaka w tym terminie ma być odebrana lub wysłana,
- 7) ewentualne zastrzeżenie, że odbiór lub wysyłka materiału powinna być poprzedzona badaniem technicznym lub, że ma być przedstawiony atest techniczny,
- 8) adres wysyłki,
- 9) warunki płatności,
- 10) ewentualne żądania co do opakowania materiału.

2. Przepis ust. 1 pkt. 3 nie ma zastosowania do zamówień na materiały potrzebne w związku z awarią oraz do materiałów nierozdzielanych.

3. Do zamówień na materiały potrzebne w związku z awarią powinien być dołączony odpis protokołu awarii podpisanego przez kierownika zakładu i przewodniczącego rady zakładowej oraz szczegółowe uzasadnienie zamówienia.

4. Centrala zbytu może ustalić wzór zamówienia. Wzór wymaga zatwierdzenia Centralnego Urzędu Gospodarki Materialowej.

§ 19.

1. Zamówienia powinny być składane przed objęciem przydziałem okresem, w którym ma nastąpić dostawa.

- 1) na 60 dni — na materiały rozdzielane,
- 2) na 30 dni — na materiały nierozdzielane.

2. W przypadku gdy zamówienie na materiały rozdzielane zostanie złożone po terminie przewidzianym w ust. 1, centrala zbytu może:

- 1) przy opóźnieniu do 20 dni — przesunąć wykonanie zamówienia na następny kwartał,
- 2) przy opóźnieniu przekraczającym 20 dni — odmówić wykonania zamówienia.

3. W przypadku, gdy zamówienie wymaga uzupełnień, za dzień złożenia zamówienia uważa się dzień złożenia uzupełnień.

4. Nie uważa się za złożone po terminie zamówienia złożonego w ciągu 20 dni od dnia otrzymania przez jednostki wymienione w planie rozdziału zawiadomienia o przydziale.

§ 20.

1. Centrala zbytu powinna przesłać zamówienie w 2-ch egzemplarzach właściwemu zakładowi produkcyjnemu lub zakładowi (wykonawca zamówienia) w takim terminie, aby zamówione materiały zostały uwzględnione przez wykonawcę w operatywnym planie produkcji na dany kwartał i aby wykonawca mógł potwierdzić odbiorcy przyjęcie zamówienia do wykonania w terminie przewidzianym w ust. 2.

2. Wykonawca zamówienia niezwłocznie po ustaleniu planu produkcji, nie później jednak jak przed początkiem kwartału w którym ma nastąpić dostawa, potwierdza na jednym egzemplarzu odbiorcy przyjęcie zamówienia do wykonania. Jeżeli wykonawca nie wyraża zgody na warunki zamówienia, powinien zastrzeżenie swe zamieścić w protokole rozbieżności i dołączyć ten protokół do egzemplarza potwierdzonego zamówienia. Odpis protokołu rozbieżności wykonawca zamówienia przesyła centrali zbytu. Nienadesłanie w terminie potwierdzenia zamówienia uważa się za przyjęcie go do wykonania bez zastrzeżeń.

3. Odbiorca, który otrzymał protokół rozbieżności, uzgadnia z wykonawcą treść zamówienia przy współudziale centrali zbytu. W razie niemożności uzgodnienia odbiorca w ciągu 10 dni od daty otrzymania protokołu rozbież-

ności składa wnioski o rozstrzygnięcie sporu do Centralnego Urzędu Gospodarki Materialowej, jeśli chodzi o materiały określone w § 1 ust. 1 pkt. 1 lit. a) lub do rozdzielającego jeśli chodzi o materiały określone w § 1 ust. 1 pkt. 1 lit. b) i c),

4. W razie niezłożenia wniosku, o którym mowa w ust. 3 w terminie, uważa się, że odbiorca wyraził zgodę na zastrzeżenia wyrażone w protokole rozbieżności z uwzględnieniem późniejszych uzgodnień.

5. Zamówienie w części uzgodnionej podlega wykonaniu.

§ 21.

Z chwilą ustalenia warunków zamówienia uważa się, że umowa o dostawę materiałów została zawarta.

§ 22.

1. Wykonawca zamówienia obowiązany jest zapłacić odbiorcy karę umowną w wysokości:

- 1) 8% wartości dostawy w przypadku niewykonania lub nienależytego wykonania zamówienia, jeżeli stanowi to podstawę do odstąpienia od umowy,
- 2) 5% wartości dostawy w przypadku gdy materiały są obciążone wadami, które stanowią podstawę do obniżenia ceny,
- 3) 0,2% wartości dostawy dokonanej z opóźnieniem z winy wykonawcy za każdy dzień zwłoki, jeżeli zwłoka nie przekracza 20 dni,
- 4) 0,4% wartości dostawy dokonanej z opóźnieniem z winy wykonawcy za każdy dzień zwłoki, licząc od dnia zwłoki, jeżeli zwłoka przekracza 20 dni.

2. Odbiorca zobowiązany jest zapłacić wykonawcy karę umowną w wysokości:

- 1) 0,4% wartości dostawy dokonanej z opóźnieniem z winy odbiorcy za każdy dzień zwłoki,
- 2) 0,2% wartości dostawy za każdy dzień zwłoki w przypadku zwłoki odbiorcy z zabranie materiału przygotowanego do wydania.

3. W przypadku gdy wykonawca zawiadomi o niewykonaniu umowy po terminie wykonania, obowiązany jest zapłacić odbiorcy karę umowną, określoną w ust. 1 pkt 1 oraz karę umowną przewidzianą w ust. 1 pkt 3 lub 4, obliczoną do dnia zawiadomienia.

4. Przepis ust. 3 ma odpowiednie zastosowanie w przypadku niewykonania umowy do dnia 31 grudnia, jeżeli umowa nie ma być wykonana w roku następnym.

5. Kar umownych za zwłokę nie liczy się za dni wolne od pracy.

§ 23.

1. Z chwilą zawarcia przez strony umowy planowej umowa ta obejmuje również prawa i obowiązki wynikające z umów zawartych w trybie określonym w §§ 20 i 21.

Kary umowne należne w okresie przed zawarciem umowy planowej oblicza się według postanowień § 22.

§ 24.

W przypadku zawarcia umowy planowej bezpośredniej lub szczegółowej odbiorca nie ma obowiązku składania zamówień po dniu zawarcia umowy, jeżeli umowa nie przewiduje tego obowiązku.

§ 25.

1. W przypadku zmiany planu rozdziału Centralny Urząd Gospodarki Materialowej, jeśli chodzi o materiały określone w § 1 ust. 1 pkt 1 lit. a), a rozdzielający, jeśli chodzi o materiały określone w § 1 ust. 1 pkt 1 lit. b) i c), powiadamia centralę zbytu oraz jednostki wymienione w planie rozdziału, które dokonają odpowiednich zmian w rozdzielnikach.

2. Zmiany, o których mowa, w ust. 1, jak również dokonane we właściwym trybie zmiany w planach produkcyjnych lub planach zaopatrzenia, stanowią podstawę do zmiany zawartych umów lub odstąpienia od umów.

§ 26.

1. Wykonawca powinien wykonać zamówienie w ilości określonej zamówieniem. W przypadkach uzasadnionych, zwłaszcza względami technologicznymi lub przy wagowych partiach dostawy, dopuszczalne jest odchylenie w poszczególnych dostawach w ilości nie przekraczającej

10% ilości objętej zamówieniem. Różnica powinna być wyrównana przy najbliższej dostawie.

2. O ile odchylenie nastąpi przy dostawie materiału rozdzielanego różnicę należy wyrównać z takim obliczeniem, aby dostawy materiału zostały wykonane ściśle w granicach przyznanego na dany okres przydziału.

§ 27.

Umowy zawarte w ramach przydziałów, a nie wykonane do końca roku kalendarzowego objętego przydziałem będą wykonane na żądanie odbiorcy w ramach przydziałów na rok następny.

Rozdział IV Sprawozdawczość

§ 28.

Centrala zbytu składa sprawozdanie z wykonania planu rozdziału według zasad i w trybie określonym przez Główny Urząd Statystyczny w porozumieniu z Państwową Komisją Planowania Gospodarczego.

Zasady opracowania bilansów materiałowych

Przewodniczący P.K.P.G. zarządzeniem nr 226 z dnia 17 sierpnia rb. ustalił zasady opracowania bilansów, planów rozdziału i szczegółowych bilansów dostaw niektórych materiałów na rok 1954 jak poniżej:

Na podstawie § 3 pkt. 1) rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 kwietnia 1949 roku w sprawie zakresu działania Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego (Dz. U. Nr 26, poz. 190 i Nr 61, poz. 478 oraz z roku 1950 Nr 22, poz. 188) zarządza się, co następuje:

Część I — Przenisw ogólne

§ 1.

Materiały wymienione w wykazie Nr 29d stanowiącym załącznik do zarządzenia Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego Nr 154 z dnia 17 czerwca 1953 r. w sprawie instrukcji o planowaniu zaopatrzenia materiałowo-technicznego na rok 1954 oraz wykazu materiałów do opracowania projektu planu zaopatrzenia na rok 1954 (Biuletyn PKPG Nr 25, poz. 105), zwanym dalej wykazem Nr 29d należy bilansować w trybie określonym niniejszym zarządzeniem.

§ 2.

Bilanse materiałowe należy opracować jako analityczne zestawienia w skali ogólnopaństwowej, zasobów określonego materiału na rok 1954 oraz ich podziału zgodnie z założeniami przyjętymi do projektu Narodowego Planu Gospodarczego.

§ 3.

1. Projekt bilansów materiałów rozdzielanych przez Prezydium Rządu opracowują ministerstwa nadzorujące jednostki, do których należy produkcja i zbył danych materiałów w całości, lub w przeważającej części.

2. Jeśli materiał pochodzi z importu i przeznaczony jest w całości lub w przeważającej części dla odbiorców nadzorowanych przez jedno ministerstwo (przykładowo: bawełna, wełna, skóry surowe, kauczuk itp.), projekt bilansu opracowuje to ministerstwo.

3. Jeśli materiał jest przeznaczony do dalszego przetworu w całości lub w przeważającej części w zakładach podporządkowanych innemu ministerstwu (przykładowo: włókna sztuczne) projekt bilansu opracowuje ministerstwo nadzorujące jednostki odbierające materiał.

4. Jeśli jednostka zbytu, do której należy rozprawadzenie danego materiału podporządkowana jest innemu ministerstwu niż zakłady, które wytwarzają ten materiał, opracowanie projektu bilansu należy do ministerstwa nadzorującego jednostki produkujące materiał.

5. W przypadku określonym w ust. 2 Ministerstwo Handlu Zagranicznego a w przypadkach określonych w ust. 3 i 4 ministerstwa nadzorujące jednostki zbytu poleca podległym właściwym jednostkom opracowanie projektu bilansów w zakresie działania tych jednostek. Projekty te

Rozdział V Postanowienia końcowe

§ 29.

Zarządzenie nie dotyczy trybu zaopatrzenia w druki akcydensowe.

§ 30.

1. Dotychczas obowiązujące zarządzenia o trybach zaopatrzenia i dystrybucji odnoszą się wyłącznie do zaopatrzenia w materiały na rok 1953 i tracą moc z dniem 31 grudnia 1953 r.

2. Postanowienie ust. 1 nie dotyczy zarządzenia Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego Nr 167 z dnia 3 lipca 1953 r. w sprawie trybu zaopatrzenia i dystrybucji środków chemicznych do łepienia szkodników (Biuletyn PKPG Nr 22, poz. 90).

§ 31.

Zarządzenie obowiązuje od dnia 1 sierpnia 1953 r. i odnosi się do zaopatrzenia w materiały na rok 1954 i lata następne.

powinny być zatwierdzone przez Ministra Handlu Zagranicznego lub przez ministra nadzorującego właściwą jednostkę zbytu i przekazane do ministerstw, do których należy opracowanie projektów bilansów w skali ogólnopaństwowej (ust. 2—4).

6. Państwowa Komisja Planowania Gospodarczego — PKPG (Departament Zaopatrzenia i Bilansów Materiałowych) może ustalić właściwości ministerstwa w zakresie opracowania projektów bilansów odmiennie od zasad określonych w ust. 1—4 bądź też opracować projekty bilansów we własnym zakresie.

§ 4.

Projekty bilansów materiałów rozdzielanych przez Prezydium Rządu opracowuje w zasadzie właściwa organizacja zbytu ministerstwa, do którego należy opracowanie tych projektów a ministerstwo ustala zakres prac, sprawuje nad nimi nadzór oraz sprawdza zgodność opracowanych projektów z wytycznymi do Narodowego Planu Gospodarczego.

§ 5.

1. Projekty bilansów powinny być opracowane niezwłocznie po otrzymaniu odpowiednich projektów planów zaopatrzenia i po sprawdzeniu przesyłane do PKPG (Departament Zaopatrzenia i Bilansów Materiałowych) sukcesywnie w miarę ich opracowania — nie później jednak niż do dnia 30 września 1953 r.

2. PKPG ustala bilans materiałów rozdzielanych przez Prezydium Rządu — w porozumieniu z ministerstwem, które opracowało projekt bilansu.

§ 6.

1. Bilanse materiałów rozdzielanych przez ministerstwa opracowują i ustalają te ministerstwa. Przepis § 4 ma odpowiednie zastosowanie.

2. Bilanse, o których mowa w ust. 1 powinny być przedstawione właściwemu ministerstwu do uzgodnienia w terminie określonym w § 5 ust. 1.

Przed zatwierdzeniem bilansów ministerstwa uwzględnią poprawki wynikające z planów uchwalonych przez Prezydium Rządu lub ustalonych przez PKPG.

3. PKPG może zażądać przedstawienia do wglądu projektu bilansów niektórych materiałów rozdzielanych przez ministerstwa.

§ 7.

1. Ministerstwa po opracowaniu projektów bilansów materiałowych rozdzielanych przez Prezydium Rządu lub bilansów materiałów rozdzielanych przez ministerstwa opracują niezwłocznie na ich podstawie projekty planów rozdziału.

2. Ministerstwa przekazują PKPG (Departament Zaopatrzenia i Bilansów Materiałowych) projekty planów rozdziału materiałów rozdzielanych przez Prezydium Rządu

w terminie ustalonym przez PKPG, Departament. Zaopatrzenia i Bilansów Materiałowych.

3. PKPG po przeanalizowaniu projektów planów rozdziału i uzgodnieniu ich z ustalonymi bilansami materiałowymi przedstawi je Prezydium Rządu do zatwierdzenia łącznie z projektem Państwowego Planu Zaopatrzenia.

4. Projekty planów rozdziału materiałów rozdzielanych przez ministerstwa zatwierdzą właściwi ministrowie z uwzględnieniem poprawek, o których mowa w § 6 ust. 2.

Część II — Schemat bilansów materiałowych.

§ 8.

1. Bilans materiałowy składa się z zestawień opracowanych zgodnie z wzorami B-1 i B-2 stanowiącymi załączniki 1 i 2 do zarządzenia.

2. W ramach prac nad bilansami materiałowymi właściwe branżowe organizacje zbytu opracują również zestawienia pomocnicze, zgodnie z wzorami B-3, B-3a, B-4, B-4a stanowiącymi załączniki 3, 4, 5 i 6 do zarządzenia.

3. PKPG w zakresie materiałów rozdzielanych przez Prezydium Rządu i ministerstwa w zakresie materiałów przez nie rozdzielanych opracują ponadto zestawienie stanu zapasów wg wzoru B-5 stanowiącego załącznik 7 do zarządzenia.

§ 9.

1. W formularzu sporządzonym wg wzoru B-1 zał. 1 ustala się po stronie przychodowej zasoby bilansowanego materiału, ze wszystkich źródeł przychodu krajowego oraz importu.

2. Po stronie rozchodowej wzoru B-1 określa się podział bilansowanego materiału na zaopatrzenie poszczególnych działów gospodarki narodowej z podziałem na ministerstwa i urzędy centralne, nadzorujące głównych odbiorców danego materiału.

3. Po stronie rozchodowej należy bilansować tylko pozycje określające dostawy dla głównych odbiorców. Pozycje określające zużycie materiału służą dla celów porównawczych i nie podlegają bilansowaniu.

§ 10.

Podziału bilansowanego materiału na poszczególne cele oraz rodzaje działalności należy dokonać w zestawieniu stanowiącym uzasadnienie zużycia i dostaw, sporządzanym odrębnie dla każdego ministerstwa i urzędu centralnego wymienionego w bilansie. (Formularz wg wzoru B-2 — załącznik 2)

2. Poszczególne pozycje bilansu opracowuje się w sposób następujący:

- 1) pozycje Ia, Ib itd. obejmują zużycie materiału na główne rodzaje działalności ministerstwa lub urzędu centralnego, przy czym pozycja 1h jest pozycją zbiorczą dotyczącą zużycia materiału na cele produkcyjno-eksploatacyjne, niewyszczególnione w pozycjach poprzednich;
- 2) pozycja 2a obejmuje zużycie materiału w jednostkach wymienionych w spisie państwowych przedsiębiorstw budowlano-montażowych stanowiących załącznik Nr 8 do zarządzenia;
- 3) pozycja 3 obejmuje zużycie materiału w jednostkach budżetowych jak np. urzędy, instytuty naukowo-badawcze itp.;
- 4) pozycja 4 dotyczy odzieży i deputerów przeznaczonych dla pracowników produkcyjnych;
- 5) pozycja II (straty) — obejmuje nieuniknione ubytki naturalne powstające poza procesem produkcyjnym, np.: rozkurz, wyciek, utrata wilgotności materiału w czasie transportu, przeladunku lub magazynowania;
- 6) pozycja III i IV (na zapasy i z zapasów) — występują alternatywnie: w przypadkach, gdy w ramach jednego resortu w niektórych jednostkach planuje się uzupełnienie zapasów a w innych ich zmniejszenie, jedna z powyższych pozycji będzie zawierać liczbę wynikową po odjęciu mniejszej liczby od większej.

§ 11.

1. Zestawienia sporządzone wg wzorów B-3, B-3a, B-4, B-4a (załączniki 3, 4, 5 i 6) ustalają przewidywane zapasy u dostawców (u producentów i w aparacie dystry-

butora) w dniu 31.XII.1953 r. oraz przewidywane dostawy dla głównych odbiorców do końca 1953 r.

2. Zestawienia sporządzone wg wzorów B-3 i B-4 (załączniki Nr 3 i 5) opracowują jednostki zbytu bezpośrednio po stwierdzeniu stanu zapasów u dostawców w dniu 30.VI.53 r. Dane zawarte w tych zestawieniach powinny być następnie uwzględnione w projekcie bilansu.

3. Zestawienia wg wzorów B-3a i B-4a (załączniki Nr 4 i 6) stanowią konkretyzację danych zawartych w zestawieniach sporządzanych wg wzorów B-3 i B-4 (załączniki Nr 3 i 5). Zestawienia wg wzorów B-3a i B-4a sporządza jednostka zbytu niezwłocznie po zakończeniu prac nad projektami bilansów (§ 3, ust. 5) i po stwierdzeniu stanu zapasów u dostawców w dniu 30.IX.53 r. Jednostka zbytu przesyła te zestawienia w terminie do dnia 20.X.1953 r. do:

- 1) PKPG — (Departament Zaopatrzenia i Bilansów Materiałowych), jeśli chodzi o materiały rozdzielane przez Prezydium Rządu,
- 2) właściwych ministerstw — jeśli chodzi o materiały rozdzielane przez te ministerstwa.

§ 12.

Zestawienia stanu zapasów wg wzorów B-5 (załącznik Nr 7) sporządzają PKPG i ministerstwa w oparciu o zestawienia wg wzorów B-4 i B-4a załączniki Nr 5 i 6 oraz projekty planów zaopatrzenia ministerstw.

§ 13.

Projekty planów rozdziału (§ 7 ust. 1) sporządza się wg wzoru B-6, stanowiącego załącznik Nr 9 do zarządzenia.

Część III — Tryb opracowania bilansów materiałowych.

§ 14.

W zakresie bilansów materiałowych obowiązują ogólne zasady opracowania Narodowego Planu Gospodarczego, wynikające z uchwały Prezydium Rządu Nr 260/53 z dnia 11 kwietnia 1953 r. w sprawie opracowania Narodowego Planu Gospodarczego na rok 1954 oraz pisma okólnego Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego Nr 10 z dnia 16 kwietnia 1953 r. w sprawie przebiegu prac nad wytycznymi i Narodowym Planem Gospodarczym na rok 1954.

§ 15.

1. W ramach prac przygotowawczych ministerstwa opracowują wstępne projekty bilansów materiałowych w zasadzie na podstawie własnych danych oraz danych posiadanych przez właściwe branżowe organizacje zbytu, w oparciu o analizę okresów ubiegłych, przewidywane wykonanie planu do końca 1953 r. jak również posiadaną znajomość możliwości produkcyjnych dostawców oraz potrzeb odbiorców.

2. W okresie prac przygotowawczych powinny być przeprowadzane konsultacje z głównymi odbiorcami i dostawcami w celu zebrania wstępnych, orientacyjnych danych co do zamierzeń na rok 1954 w zakresie wielkości produkcji i zużycia materiałów bilansowanych.

3. Konsultacje, o których mowa ust. 1 mogą dotyczyć wskaźników wzrostu produkcji materiałów bilansowanych oraz ich zużycia i norm zużycia, kierunków rozwoju działalności jednostek gospodarczych, przewidywanych zasadniczych zmian procesów technologicznych, przewidywanego uruchomienia nowej produkcji lub zaniechania produkcji dotychczasowej itp.

4. W ramach prac przygotowawczych jednostki zbytu sporządzają zestawienia wg wzoru B-3 i B-4 (załączniki Nr 3 i 5).

§ 16.

1. Właściwe prace nad bilansami materiałowymi wykonać należy po uchwaleniu przez Prezydium Rządu wytycznych do Narodowego Planu Gospodarczego na rok 1954. Prace te polegają na skontrolowaniu i urealnieniu wstępnych projektów bilansów, opracowanych w etapie poprzednim, w oparciu o te wytyczne oraz o bardziej konkretne w tym okresie informacje głównych odbiorców i dostawców materiałów bilansowanych. W tym celu ministerstwa skonsultują się ponownie z głównymi odbiorcami i dostawcami, którzy udzielą im bardziej do-

kładnych i bardziej szczegółowych informacji.

2. Ministerstwa — nadzorujące dostawców i ministerstwa nadzorujące odbiorców są zobowiązane do udzielania jednostkom bilansującym jak najbardziej wyczerpujących informacji niezbędnych do sporządzenia projektów bilansów oraz do przekazywania im wszelkich zmian i poprawek planów, powstałych po udzieleniu informacji.

3. Ministerstwa nadzorujące odbiorców, które przewidują znaczny wzrost potrzeb materiałowych, niewspółmierny do wskaźników lat ubiegłych, zawiadomią o tym jednostki bilansujące, nie czekając na ich zapytanie.

4. Ostateczna korekta projektów bilansów materiałowych nastąpi na podstawie wycinków projektów planów zaopatrzenia, które ministerstwa — odbiorcy prześlą wraz z uzasadnieniem zużycia jednostkom bilansującym natychmiast po ich opracowaniu, zgodnie z § 39 instrukcji w sprawie planowania zaopatrzenia materiałowo-technicznego na rok 1954.

Część IV — Szczegółowe bilanse dostaw.

§ 17.

1. W oparciu o projekty bilansów materiałowych oraz projekty planów rozdziału właściwe branżowo organizacje zbytu opracują wg wzoru B-6 stanowiącego załącznik Nr 9 do zarządzenia projekty szczegółowych bilansów dostaw, ustalające ilości materiałów, jakie poszczególne przedsiębiorstwa produkujące dostarczają przedsiębiorstwom zużywającym w ramach umów planowych na rok 1954.

2. W bilansie szczegółowym właściwe branżowo organizacje zbytu uwzględnią:

- 1) szczegółowe zadania dla zakładów — producentów, ustalone przez ministerstwa, którym te zakłady podlegają, na podstawie projektów planów produkcji;
- 2) specyfikacje materiałowe z podziałem na zakłady zużywające sporządzone przez ministerstwa, którym te zakłady podlegają w myśl § 4 ust. 3 pkt. 4 instrukcji w sprawie planowania zaopatrzenia materiałowo-technicznego na r. 1954.
3. Postanowienie § 6 ust. 2 ma odpowiednie zastosowanie.

4. Na podstawie szczegółowych bilansów dostaw właściwe branżowo organizacje zbytu sporządzają wg wzoru B-10 stanowiącego załącznik Nr 10 do zarządzenia plany dostaw dla poszczególnych centralnych zarządów — odbiorców i centralnych zarządów — dostawców oraz jednostek równorzędnych z podziałem na zakłady dostarczające i zakłady odbierające.

Część V — Przepisy końcowe.

§ 18.

PKPG (Departament Zaopatrzenia i Bilansów Materiałowych) oraz właściwe ministerstwa przeprowadzą kontrolę przebiegu prac nad bilansami materiałowymi w jednostkach sporządzających ich projekty w okresie od dnia 25 sierpnia 1953 r. do dnia 10 września 1953 r.

§ 19.

Zaleca się by właściwe ministerstwa (organizacje zbytu) sporządzały wg postanowień niniejszego zarządzenia bilanse i innych materiałów niż wymienione w wykazie Nr 29d.

Bilans

Załącznik 1

na rok 1954

Jedn. miary

Wzór B-1

L. p.	Wyszczególnienie	1952 wyko- nanie	1953		1 9 5 4						Wskaźniki	
			Plan	Prze- wid. wyko- nanie	Wg planu 6-letniego	Plan roczny	I kw.	II kw.	III kw.	IV kw.	1954 1953	1954 1953
											wyko- nanie 7:5	plan 7:4
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
I	PRZYCHÓD											
1	Produkcja ogółem											
a	w tym: Ministerstwo A.											
	w tym:											
	C.Z.P.											
	C.Z.P. itd.											
b	Ministerstwo itd.											
2	Inne źródła krajowego przychodu (skup, odzysk, odpady użytkowe itd).											
3	Przywóz											
4	Z zapasów u dostawców											
	Przychód razem											
II	ROZCHÓD											
1	Zaopatrzenie pozarynkowe											
a	w tym Ministerstwo A — dostawy											
	— zużycie											
b	Ministerstwo B — dostawy											
	— zużycie itd.											
c	Jednostki mundurowe — dostawy											
d	Inni odbiorcy — dostawy											
2	Zaopatrzenie rynkowe											
3	Na rezerwę państwową											
4	Na rezerwę PKPG (CUGM)											
5	Wywóz											
6	Straty											
7	Na zapasy											
	Rozchód razem											
	Zapasy u dostawców na koniec roku											
	w tym:											
	Ministerstwo A											
	Ministerstwo B itd.											
	Zapasy u odbiorców na koniec roku											
	w tym:											
	Ministerstwo A											
	Ministerstwo B itd.											

Lp.	Wyszczególnienie	Jedn. miary	1952 wykon.	1953			1 9 5 4				Wskaźniki		
				Plan	Wykonanie za 6 m-cy	Przew. wyk.	Plan roczny	I kw.	II kw.	III kw.	IV kw.	1954	1954
												1953 wyk. rubr. 8:7	1953 plan rubr. 8:5
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	ZUŻYCIE												
1	Cele produkcyjno-eksploatacyjne												
	w tym:												
a	do produkcji „x“												
a1	produkcja „x“												
a2	zużycie na jednostkę												
b	do produkcji „y“												
b1	produkcja „y“												
b2	zużycie na jednostkę												
	itd.												
c	na												
c1	wielkość odniesienia												
c2	zużycie na jednostkę												
	itd.												
g	na kapitalne remonty sposobem gospodarczym												
	w tym:												
g1	CZP												
g2	CZP												
	itd.												
h	na inne cele produkcyjno-eksploatac.												
2	Budownictwo												
	w tym:												
a	na produkcję budowlano-montażową systemem												
	zleconym												
a1	na inwestycje systemem gospodarczym												
3	Zaopatrzenie jednostek budżetowych												
4	Zaopatrzenie pracowników w produkcji												
I	ZUŻYCIE razem												
II	STRATY												
III	NA ZAPASY												
VI	Z ZAPASÓW												
	Dostawy razem												
	Zapasy na koniec roku												

Jedn. zbytu	Materiał	Jedn. miary	załącznik 3 wzór B-3
Przewidywane zapasy u dostawców na dz. 31.12. 1953 r.			
Lp.	Wyszczególnienie		Ilość
I	Przewidywany przychód w II półr. 1953 r. ogółem		
	w tym:		
1	Produkcja		
	w tym:		
a	Ministerstwo A		
b	Ministerstwo B itd.		
2	Przywóz		
3	Inne źródła przychodu (skup, odzysk itd.)		
II	Przewidywane wysyłki do odbiorców w II półr. 1953 r. ogółem *)		
III	Zapasy u dostawców w dniu 30.6.1953 r. ogółem		
	w tym:		
a	w Ministerstwie A		
b	w Ministerstwie B itd.		
IV	Przewidywany zapas u dostawców na dz. 31.12.53 r. ogółem (I — II + III)		
V	Norma zapasu		
1	w dniach		
2	Ilość.		
*) Uwaga: podać dane z wzoru B-4 (załącznik 5), rubr. 6.			

Jedn. zbytu	Materiał	Jedn. miary	załącznik 4 wzór B-3a
Przewidywane zapasy w dostawców na dz. 31.12 1953 r.			
L.p.	Wyszczególnienie		Ilość
I	Przewidywany przychód w IV kw. 53 r. ogółem		
	w tym:		
1	Produkcja		
	w tym:		
a	Ministerstwo A		
b	Ministerstwo B itd.,		
2	Przywóz		
3	Inne źródła przychodu (skup odzysk itd.)		
II	Przewidywane wysyłki do odbiorców w IV kwartale 53 r. ogółem *)		
III	Zapasy u dostawców w dniu 30.9.1953 r. ogółem		
	w tym:		
a	w Ministerstwie A		
b	w Ministerstwie B itd.		
IV	Przewidywany zapas u dostawców na dz. 31.12 r. ogółem (I — II + III)		
V	Norma zapasu		
1	w dniach		
2	ilość		
*) Uwaga: podać dane z wzoru B-4a (załącznik 6) rubr. 6.			

Jednostka zbytu	M a t e r i a ł	Jedn. miary	Załącznik 5			
			Wzór B-4			
Przewidywane wysyłki w II półroczu 1953 r.						
Lp.	Odbiorcy	Przydział roczny	Wysyłki w I półroczu	Różnica	Przewidyw. wysyłki w II półroczu	Uwagi
1	2	3	4	5	6	7

Jednostka zbytu	M a t e r i a ł	Jedn. miary	Załącznik 6			
			Wzór B-4a			
Przewidywane wysyłki w IV kwartale 1953 r.						
Lp.	Odbiorcy	Przydział roczny	Wysyłki w I-III kw.	Różnica	Przewidyw. wysyłki w IV kw.	Uwagi
1	2	3	4	5	6	7

Ministerstwo PKPG	M a t e r i a ł					Jedn. miary	Załącznik 7			
							Wzór B-5			
Przewidywane zapasy na dz. 31. XII. 1953 r. i planowane zapasy na dz. 31. XII. 1954 r.										
Lp.	Ministerstwo	Zapasy		Przewidyw. dostawy w IV kw.	Przewidyw. zużycie w IV kw.	Przewidyw. zapasy na 31.12.1953	Norma zapasu na 1954 r. w dniach	Zużycie w 1954 r. (od- niesienie dla normy zapasu)	Norma zapasu na 1954 r. ilość	Planowany zapas na dzień 31.12.1954
		w dniu 1.1.53	w dniu 30.9.53							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

Załącznik 8

Spis

państwowych przedsiębiorstw budowlano-montażowych, których potrzeby są zaliczane w bilansach do „budownictwa“.

- Ministerstwo Budownictwa Przemysłowego
wszystkie jednostki z wyjątkiem Centralnego Zarządu Wytwarzania Betonów i Cementu.
- Ministerstwo Budownictwa Miast i Osiedli
wszystkie jednostki z wyjątkiem Centralnego Zarządu Prefabrykacji.
- Ministerstwo Górnictwa
 - Centralny Zarząd Budownictwa Węglowego
 - „Gazobudowa“
 - Zarząd Przedsiębiorstw Geologicznych Przemysłu Węglowego
 - Przedsiębiorstwo Geologiczno-Poszukiwawcze Przemysłu Naftowego.
- Centralny Urząd Geologii
Przedsiębiorstwo Poszukiwań Geofizycznych
- Ministerstwo Energetyki
 - Zakłady Budowy Sieci
 - Zarząd Przedsiębiorstw Budowy Elektrowni „Energoobudowa“.
- Ministerstwo Hutnictwa
 - Hutnicze Przedsiębiorstwo Remontowe

- Przedsiębiorstwo Budowy Kopalni Rud Żelaznych
- Przedsiębiorstwo Geologiczno-Wiertnicze Kopalnictwa Rud Żelaznych
- Przedsiębiorstwo Mierniczo-Wiertnicze Metali Nieżelaznych
- Przedsiębiorstwo Geologiczno-Poszukiwawcze Przemysłu Materiałów Ogniotrwałych
- Przedsiębiorstwo Remontowo-Montażowe Kopalnictwa Rud Nieżelaznych
- Przedsiębiorstwo Remontowo-Budowlane Przemysłu Materiałów Ogniotrwałych.
- Ministerstwo Przemysłu Maszynowego
Przedsiębiorstwo Montażu Maszyn Włókienniczych
- Ministerstwo Przemysłu Chemicznego
Centralny Zarząd Budowy Zakładów Chemicznych
- Ministerstwo Przemysłu Drzewnego i Papierniczego.
 - Zakłady Remontowo-Montażowe Przemysłu Papierniczego
 - Przedsiębiorstwo Remontowo-Budowlane Przemysłu Drzewnego i Papierniczego.
- Ministerstwo Przemysłu Lekkiego
 - Centralny Zarząd Przedsiębiorstw Remontowo-Budowlanych Przemysłu Lekkiego
 - Centralny Zarząd Przedsiębiorstw Remontowo-Montażowych Przemysłu Lekkiego.
- Ministerstwo Przemysłu Materiałów Budowlanych

- Przedsiębiorstwo Geologiczne Surowców Skalnych.
12. **Ministerstwo Przemysłu Rolnego i Spożywczego**
Zarząd Przemysłu Maszyn i Mechanizacji.
13. **Ministerstwo Skupu**
Przedsiębiorstwo Remontowo-Montażowe Przemysłu Młynarskiego.
14. **Ministerstwo Kolei**
a) Centralny Zarząd Przedsiębiorstw Robót Kolejowych
b) Przedsiębiorstwo Kolejowych Robót Elektrycznych.
15. **Ministerstwo Transportu Drogowego i Lotniczego**
Centralny Zarząd Budowy Dróg i Mostów.
16. **Ministerstwo Poczty i Telegrafów**
Centralny Zarząd Budownictwa Łączności.
17. **Ministerstwo Żeglugi**

- a) Przedsiębiorstwo Robót Czerpalnych i Podwodnych
b) Przedsiębiorstwo Budowy Urządzeń Chłodniczych i Mechanizacji Rybołówstwa Morskiego.
18. **Ministerstwo Rolnictwa**
Centralny Zarząd Elektryfikacji Rolnictwa
19. **Ministerstwo Gospodarki Komunalnej**
Centralny Zarząd Miejskich Przedsiębiorstw Remontowo-Budowlanych.
20. **Ministerstwo Przemysłu Drobno i Rzemiosła**
a) Zespoły Budowlane Przemysłu Drobnej Wytworczości
b) Przedsiębiorstwo Budowy Urządzeń Spichrzowych i Piekarniczych.
21. **Zarząd Budowlanych Przedsiębiorstw Powiatowych**
wszystkie budowlane przedsiębiorstwa powiatowe.

Centralny Zarząd Zbytu Biuro Zbytu		Plan rozdziału (nazwa materiału) na rok 1954	Jedn. miary	Załącznik 9 Wzór B-6		
Lp.	Wyszczególnienie	Ogółem	I kw.	II kw.	III kw.	IV kw.
I	Przychód					
1	Produkcja					
2	Inne źródła krajowe					
3	Przywóz					
4	Z zapasów					
	Ogółem przychód					
	Stan zapasów na dz. 1.1.1954					
II	Rozchód					
1	Ministerstwo					
2	Ministerstwo					
3	Ministerstwo					
	itd.					
4	Inni odbiorcy					
5	Pula rynkowa					
6	Wywóz					
7	Rezerwa PKPG (CUGM)					
8	Rezerwy państwowe					
9	Na zapasy u producentów i dystrybutorów					
	Ogółem rozchód					
	Stan zapasów na dzień 31.XII.54 r.					

Centralny Zarząd Zbytu Biuro Zbytu		Szczegółowy bilans dostaw na r. 1954 (nazwa materiału)								Jedn. miary		Załącznik 10			
						Wzór B-7									
Lp.	Dostawcy	Ilość ogółem	D o s t a w c y												
			Zakład A				Zakład B				Zakład C				
			I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	
	Odbiorcy														
1	Zakład K														
2	Zakład L														
3	Zakład M														
4	Zakład N														
5	Pozostali odbiorcy														
	Razem dostawy w r. 1954														

Centralny Zarząd Zbytu Biuro Zbytu		Plan dostaw dla na rok 1954 (nazwa CZP — odbiorcy) (nazwa materiału)						Jedn. miary		Załącznik 11				
		Wzór B-8												
Lp.	Dostawcy	Ilość ogółem	D o s t a w c y											
			Zakład A				Zakład B				Zakład C			
			I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
	Odbiorcy													
1	Zakład K													
2	Zakład L													
3	Zakład M													
4	Zakład N													
5	Inni odbiorcy													
	Razem dla CZP													

DLACZEGO?

Centralny Zarząd Przemysłu Papierniczego zlekceważył sprawę wskaźników czasowych norm zapasów materiałowych

Sprawne i szybkie wykonanie planów zależy w poważnym stopniu od umiejętnego i dokładnego wykonania na wszystkich szczeblach organizacji przemysłu odgórnych dyrektyw normatywnych.

Celem tych dyrektyw jest zharmonizowanie prac terenowych i pouczenie ludzi, jak prace w sposób właściwszy mają wykonać. Żeby jednak z kolei dyrektywy mogły spełnić przewidzianą dla nich rolę, muszą być one wnikliwie opracowane i uwzględniać wszystkie warunki specyficzne jednostek, dla których są przeznaczone, warunki ułatwiające lub utrudniające wykonanie zaplanowanych prac. Jeśli natomiast dyrektywy są opracowane mechanicznie, to nie tylko nie spełniają one swego celu, lecz przeciwnie — wprowadzają nawet często zamęt.

Tak się między innymi ma sprawa ze wskaźnikami czasowymi norm zapasów materiałowych. Ustalenia w tym zakresie powzięte przez centralny zarząd stanowią dyrektywę określającą nie tylko uprawnienia, lecz również obowiązek utrzymywania przez podległe przedsiębiorstwa zapasów w granicach wyznaczonych norm. Ustalenia te nie mogą być w żadnym wypadku mechaniczne. Muszą one uwzględniać potrzeby każdego przedsiębiorstwa z osobna, właśnie w zależności od jego położenia, odległości od bazy zaopatrzenia, wielkości zapotrzebowania, warunków transportu i szeregu innych czynników, oddziałujących na wielkość potrzebnych mu zapasów magazynowych. Inaczej jednak było w przemyśle papierniczym.

Otrzymałszy w ubiegłym roku zatwierdzone na szczeblu centralnym wskaźniki czasowe norm zapasów materiałowych — Centralny Zarząd Przemysłu Papierniczego zamiast rozdzielić je pomiędzy podległe przedsiębiorstwa z uwzględnieniem specyfiki tych przedsiębiorstw, a więc wskaźniki zróżnicować — uporał się z zagadnieniem bardzo szybko, ponieważ zrobił... mechaniczną robotę.

Założył na walek od maszyny tyle kalki i kopii, ile

się zmieściło, po czym napisał, że na rok 1953 obowiązują wskaźniki czasowe norm zapasów materiałowych dla papierówki tyle dni, dla makulatury, szmat, kalfonii, kamienia wapiennego, parytów itd. tyle a tyle dni. Obowiązują jednakowo wszystkie przedsiębiorstwa przemysłu papierniczego.

I na tym zakończył swoją pracę.

Ale sprawa się nie zakończyła. Dopiero właściwie się rozpoczęła... w terenie.

Otóż bowiem pewne przedsiębiorstwo — w wyniku tak mechanicznego potraktowania sprawy — otrzymało za niski wskaźnik na papierówkę. Inne otrzymało wskaźnik na materiał, którego... w ogóle nie używa. Cóż uczynił Centralny Zarząd Przemysłu Papierniczego? Przyznał przedsiębiorstwu, które otrzymało za niski wskaźnik, zapas specjalny papierówki.

A tym przedsiębiorstwem, które otrzymało wskaźnik na materiał nie używany, w ogóle się nie zainteresował. Nie zainteresował się, chociaż w przedsiębiorstwie tym powstały tzw. luzy finansowe — nie wykorzystane środki finansowe, które mogłyby w tym czasie być wykorzystane z powodzeniem w innym przedsiębiorstwie. Choćby w przedsiębiorstwie, które otrzymało za niski wskaźnik na papierówkę. Mogłyby, gdyby Centralny Zarząd Przemysłu Papierniczego nie potraktował sprawy mechanicznie. I jeszcze jedno. CZPPapierniczego przekroczył swoje uprawnienia. Zapas specjalny może być utworzony tylko przejściowo i to za zgodą właściwego ministra. Czy taka zgoda była?

Wydaje nam się, że ta notatka będzie dostatecznym wskazaniem dla CZPPapierniczego przy pracach nad wskaźnikami na rok 1954. I nie tylko dla CZPPapierniczego. Również dla wszystkich tych centralnych zarządów, które dotąd traktowały tę sprawę mechanicznie. Wszyscy bowiem muszą wiedzieć, że najdrobniejsza nawet dyrektywa jest raczej szkodliwa i zbędna, jeśli ma być mechaniczna.

ukazały się następujące przepisy prawne:

1. Zarządzenie Ministra Handlu Zagranicznego z dnia 18 maja 1953 r. w sprawie zasad obrotu opakowaniami stosowanymi przy dostawach towaru importowanego przy udziale jednostek podległych Ministrowi Handlu Zagranicznego (Monitor Polski nr A-68, poz. 762). Zarządzenie to nakłada na właściwe jednostki zbytu obowiązek prowadzenia ilościowej ewidencji ruchu opakowań.
2. Pismo okólne Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 8 czerwca 1953 r. w sprawie nadsyłania do Centralnego Instytutu Ochrony Pracy wzorów odzieży specjalnej i sprzętu ochrony osobistej oraz próbek tkanin i innych materiałów używanych do produkcji tej odzieży i sprzętu. (Biuletyn PKPG nr 19, poz. 81).
3. Sprostowanie w zarządzeniu Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 19 marca 1953 r. w sprawie trybu zaopatrzenia i dystrybucji artykułów śrubowych (Biuletyn PKPG nr 9, poz. 46) zamieszczone w Biuletynie PKPG nr 19, poz. 82.
4. Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 17 czerwca 1953 r. w sprawie odmiennych form rozliczeń ustalonych przez Narodowy Bank Polski dla niektórych dostaw, usług i robót (Monitor Polski nr A-64, poz. 780).
5. Zarządzenie Ministra Przemysłu Drobного i Rzemiosła z dnia 28 czerwca 1953 r. w sprawie zadań jednostek badawczych i konstrukcyjnych podległych Ministrowi Przemysłu Drobного i Rzemiosła w zakresie stosowania przy produkcji surowców wtórnych oraz współpracy tych jednostek z wojewódzkimi komisjami planowania gospodarczego (Monitor Polski nr A-64, poz. 783). Zarządzenie to ma doniosłe znaczenie dla określenia możliwości i sposobu wykorzystania, a następnie powszechnego stosowania w produkcji przemysłu drobnego i rzemiosła dotąd nieużywanych lub używanych tylko dla innych celów surowców wtórnych. Wydaje się, że w trybie tego zarządzenia będzie można również ustalić sposób wykorzystania niektórych partii tzw. remanentów niechodliwych.
6. Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 6 lipca 1953 r. w sprawie przekazania Prezesowi Centralnego Urzędu Gospodarki Materialowej uprawnień do wydawania przepisów o gospodarowaniu papierem i drukami akcydensowymi (Monitor Polski, Nr. A—66, poz. 792).
7. Zarządzenie Prezesa Centralnego Urzędu Gospodarki Materialowej z dnia 8 lipca 1953 r. w sprawie gospodarowania papierem przeznaczonym na wykonywanie druków akcydensowych (Monitor Polski, Nr. A—66, poz. 804).
8. Zarządzenie Prezesa Centralnego Urzędu Gospodarki Materialowej z dnia 9 lipca 1953 r. w sprawie trybu zaopatrywania w druki akcydensowe i ich dystrybucji. (Monitor Polski, Nr. A—66, poz. 805).
9. Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego Nr. 159 z dnia 24 czerwca 1953 r. w sprawie udzielania zezwoleń na demontaż i wykorzystanie nieczynnych i nie przewidzianych do uruchomienia rurociągów na niektórych terenach. (Biuletyn P.K.P.G. Nr. 21, poz. 85). Powyższe zarządzenie ma na celu racjonalne wykorzystanie nieczynnych rurociągów stalowych i żeliwnych znajdujących się w poszczególnych województwach.
Uprawnione do demontażu nieczynnych rurociągów są przedsiębiorstwa wyznaczone przez Ministrów Budownictwa Przemysłowego i Budownictw Miast i Osiedli.
Natomiast na demontaż rurociągów konieczne jest zezwolenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego.
10. Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego Nr. 165 z dnia 1 lipca 1953 r. zmieniające zarządzenie w sprawie wydawania, finansowania i kolportażu cenników artykułów zaopatrzeniowych i inwestycyjnych. (Biuletyn P.K.P.G. Nr. 21, poz. 86).

BIBLIOGRAFIA

„Za ekonomiju matieriałow“ nr 3 — marzec 1953

Dział artykułów zasadniczych jest w miesięczniku jak zwykle poprzedzony redakcyjnym artykułem wstępnym omawiającym aktualne problemy, jakie ostatnio wysunęły się na czoło dyskusji publicznej. Tym razem jest to artykuł pt. „Planowość rozwoju gospodarki narodowej a reżym oszczędności“ (Planowoje razwitiie narodnowo choziajstwa i reżim ekonomii).

Artykuł nawiązuje do klasycznej pracy Józefa Stalina pt. „Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR“ i obszernie komentuje podstawowe założenia wymienionej pracy, w szczególności zaś teorię uzasadnienia obiektywnego charakteru praw ekonomicznych.

W „Ekonomicznych Problemach“ Józef Stalin wprowadził nowy termin, nową kategorię myślenia ekonomicznego, mianowicie proporcjonalność. Prawo planowego, proporcjonalnego rozwoju gospodarczego „weszło w życie dlatego, że socjalistyczna gospodarka narodowa może istnieć i rozwijać się jedynie na podstawie prawa ekonomicznego

planowego rozwoju gospodarki narodowej“. Prawo planowego rozwoju gospodarki narodowej wymaga dokładnego zbadania i poznania ściśle określonych proporcji i ustosunkowań nie tylko pomiędzy poszczególnymi gałęziami produkcji materiałowej, lecz również między różnymi sferami produkcji. Np. łącznie z pracami nad rozdziałem produkcji uspołecznionej rozstrzygają się problemy wzajemnych stosunków między produkcją i spożyciem, między zapotrzebowaniem i nagromadzeniem, między funduszem zasilania produkcji i funduszem rezerwy państwowej, między produkcją i obrotem. W procesie planowania powinny być również uwzględnione określone, konkretne proporcje między produkcją, transportem, łącznością, obrotem towarowym itd. Wszystkie te zadania mogą być pomyślnie rozwiązane jedynie na podstawie dokładnego poznania obiektywnych praw rozwoju społeczeństwa socjalistycznego.

Artykuł kończy się rozważaniami na temat zaopatrzenia materiałowo-technicznego oraz kategorię zaleceniem osiągnięcia maksymalnych oszczędności na drodze obniżania

nia norm zużycia surowców, materiałów, paliwa i energii elektrycznej.

Jest rzeczą znaną, że w Związku Radzieckim, gdzie rudy żelazne i pokrewne (manganowe) przedstawiają najbogatsze bodaj w świecie złoża, mimo tego, w myśl hasła reżymu oszczędności, prasa radziecka nie ustaje w nawoływaniach do oszczędzania żelaza i stali wszędzie tam, gdzie mogą one być zastąpione innymi materiałami. Jeżeli zaś muszą koniecznie być wprowadzone do produkcji i budownictwa należy dbać o to, aby nieuniknione straty produkcyjne obniżyć do najdalszych możliwości. Zagadnieniu temu poświęca więcej miejsca M. Pridancew, laureat Nagrody Stalinowskiej w artykule pt. „Obniżyć straty w surowcach i materiałach czarnej metalurgii”.

Jeżeli chodzi o surowkę, jest rzeczą znaną, że przy jej wytopie, ruda ulega dużym stratom w formie pyłu gardzielowego (wielkopieczowego). Straty te w zależności od jakości rudy wahają się od 5 do 55% na 1 t surowki, przy czym dolną granicę strat dają rudy w bryłach i kawałkach, a górną — rozproszkowane, w formie pyłu. Doświadczenia wykazały, że zaradzić tym stratom mogą w pewnej mierze zakłady aglomeracyjne, które z pyłu tworzą zwięzłe kawały (aglomeraty) nadające się do wsadu.

Innym środkiem na obniżenie strat rudy jest podwyższenie ciśnienia gazów na gardzieli, co oprócz podniesienia wydajności wielkich pieców o 3% do 5% — sprzyja obniżeniu o półtora raza utraty pyłu gardzielowego.

Na obniżenie wydajności surowki dość znaczny wpływ wywierają również pozostające w żużlach straty manganu, które przy wytopie surowki dochodzą do 40-50% manganu wprowadzonego do wsadu. Jeżeli się zważy, że na 1 t surowki martenowskiej stosuje się 0,2 — 0,25 t rudy manganowej, to staje się jasne, że straty te stanowią poważną pozycję obniżającą spust z wielkiego pieca surowki. Pomimo nieuchronnych strat manganu, pozostające w żużlach tlenki manganu wywołują zgubny wpływ na jakość cementu portlandzkiego, wytwarzanego z żużli wielkopieczowych. Odsiarkowanie surowki za pomocą sody zmniejsza rozchód rudy manganowej o 30—50%.

W produkcji stali i materiałów walcowanych przy wytwarzaniu półwyrobów i wlewk powstają również różnorakie straty dochodzące przeciętnie do 50—72%, w zależności od asortymentu i marki stali lub stopu. Stratom metalu w tym zakresie oraz ich zapobieganiu i zwalczaniu autor poświęca wiele praktycznych wskazówek i szczegółów, wypróbowanych już w produkujących zakładach metalurgicznych Związku Radzieckiego.

Podkreślając olbrzymie wyniki prac dokonanych w instytutach naukowo-badawczych, w laboratoriach zakładowych różnych ministerstw oraz w instytutach Akademii Nauk ZSRR i Republiki Związkowych, autor oświadcza jednak, że osiągnięcia w dziedzinie oszczędności w procesach czarnej metalurgii nie są jeszcze dostateczne i wskazuje, że „przyczyny takiego stanu rzeczy leżą w zbyt powierzchownym ustosunkowaniu się niektórych ministerstw do tego zagadnienia, jak również w niezu-

pełnie prawidłowej organizacji samych robót oraz w braku należytej przemysłowej planowania”.

Inne drogi i środki wiodące do oszczędzania metali wskazuje artykuł A. Topczijewa na temat obniżenia wagi maszyn w kopalnictwie węglowym. W powojennej pięcioletce stalinowskiej wprowadzono do eksploatacji ponad 130 nowych typów maszyn i urządzeń, jak kombajny węglowe oraz urządzenia załadunkowe i transportowe, które w kopalnictwie mechanizują najbardziej pracochłonne roboty. Przy konstruowaniu nowych typów specjalną uwagę zwraca się na dokładne obliczenia techniczne, na wybór odpowiednich materiałów, na ich stopień naprężenia i wszechstronne wykorzystanie prac instytutów naukowo-badawczych. Niezależnie od ogólnej wagi maszyn i urządzeń — dużą rolę w sprawie ich ciężaru grają również należyte znormalizowane poszczególne ich części i zespoły, które w zasadniczym stopniu decydują o żywotności maszyn w eksploatacji. Autor przytacza wiele przykładów maszyn wraz z ich poszczególnymi częściami, będących obecnie w eksploatacji w różnych kopalniach Związku Radzieckiego.

Sprawę oszczędności metali w produkcji odlewniczej omówiono w artykule pt. „Drogi oszczędności metali w odlewnictwie”. Specjalny i wysoce pouczający artykuł poświęcony jest oszczędnemu stosowaniu i zużyciu sody żrącej i kalcynowanej, temu wyjątkowo ważnemu i niezastąpionemu materiałowi w procesach produkcji aluminium, szkła, włókien sztucznych, celulozy, papieru, mydła, tkanin bawełnianych, wełnianych i jedwabnych oraz innych materiałów. Ostatnie osiągnięcia w tej dziedzinie pozwoliły na zaoszczędzenie w r. 1952 wiele dziesiątków tysięcy ton sody. Liczne przykłady z różnych działów produkcji chemicznej ilustrują szczegóły tych praktycznych wyników.

Ciekawy artykuł pt. „Niektóre zagadnienia skutecznego wykorzystania cementów wyższych marek” omawia tak aktualne wszędzie sprawy budownictwa, w których cement i beton grają coraz większą rolę. Postęp techniczny w budownictwie jest nierozłącznie związany z betonem o wysokiej wytrzymałości i trwałości, otrzymywanym z cementu wyższych marek. Te ostatnie pozwalają na obniżanie norm rozchodu cementu na 1 m³ betonu i w ten sposób obniżają koszty budowy. Autor przytacza szereg praktycznych wskazówek z procesów oszczędnego wykorzystania cementu i betonu w nowoczesnym budownictwie.

Nie pominięto też w numerze sprawy oszczędzania paliwa, tego kluczowego zagadnienia gospodarki narodowej. Artykuł „Oszczędność paliwa w przemyśle ceramicznym” omawia właśnie dziedzinę najmniej — zdawało by się — wystawioną na zarzuty nadmiernego zużycia ciepła. W rzeczywistości jednak technologiczne procesy produkcji fajansu, płytek glazurowanych, płyt do licowania budynków, do wykładania podłóg, wreszcie produkcja rur kanalizacyjnych itp. wymagają znacznych ilości ciepła, co sprawia, że przemysł ceramiczny staje się stosunkowo dużym konsumentem paliwa. Artykuł przytacza praktyczne sposoby walki z marnotrawstwem ciepła i paliwa.

Wydawca: POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE, PRZEDSIĘBIORSTWO PAŃSTWOWE
Warszawa, ul. Poznańska 15, tel. 8-60-71 do 73 wewn. 36.

Redakcja: Żurawia 3, paw. IV, pokój 69, tel. 802-11, w. 789

Zamówienia i wpłaty na prenumeratę przyjmują wszystkie urzędy pocztowe oraz listonosze

Prenumerata: miesięczna zł 10. — kwartalna zł 30. — półroczna zł 60. — roczna zł 120.
— Cena numeru pojedynczego zł 5.—

Zamówienie CP, -P/C-52/53. Podpisano do druku 9.IX.53, druk ukończono 18.IX.53. Papier druk sat. kl. VII 60 g 61×86, ark. wyd. 6,4. Zam. 4280/c. Nakład 7573 egz. Zakł. Graf. i Wyd. Dom Słowa Polskiego — Warszawa. 4-B-19855.

Cena egz. zł 5.—